

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

Τμήμα Κοινωνικής και Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

Ευρωπαϊκή Κοινωνική Πολιτική

«Το προσφυγικό φαινόμενο στην Ελλάδα σήμερα: Σύγχρονες τάσεις και προκλήσεις του προσφυγικού με βασικούς άξονες την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ και την Ευρωπαϊκή Ένωση»

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Μαριάννα Ρούσσου (Α.Μ. 3032201801213)

Τριμελής εξεταστική επιτροπή:

Βενιέρης Δημήτριος, Επιβλέπων Καθηγητής

Φερόνας Ανδρέας, Επίκουρος Καθηγητής, μέλος

Αγγελάκη Μαρίνα, Επίκουρη Καθηγήτρια, μέλος

Κόρινθος Ιούνιος, 2020

© 2020

Μαριάννα Ρούσσου

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος (All Rights Reserved).

Η σελίδα του Copyright διασφαλίζει από μόνη της τα δικαιώματα σε περίπτωση προσφυγής ή παράβασης, βάσει του Ν2121/93 (Φ.Ε.Κ. Α25).

Η χρήση κάθε υλικού με κατοχυρωμένα πνευματικά δικαιώματα (Copyright) στην εργασία προϋποθέτει γραπτή άδεια του ιδιοκτήτη των δικαιωμάτων.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα μελέτη αποτελεί μια βιβλιογραφική επισκόπηση σχετικά με το ζήτημα του προσφυγικού φαινομένου στην Ελλάδα σήμερα. Είναι γνωστό ότι το προσφυγικό δημιουργεί ολοένα και αυξανόμενες τάσεις και προκλήσεις οι οποίες διαταράσσουν ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση και στην προκειμένη περίπτωση την Ελλάδα. Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται σημαντική αύξηση του αριθμού των προσφύγων στην χώρα μας, οι περισσότεροι απ' τους οποίους αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν τις πατρίδες τους εξαιτίας διαφόρων λόγων. Ορισμένοι επιθυμούσαν να διασχίσουν τα σύνορα της χώρας πεζή, ενώ οι υπόλοιποι προτίμησαν να περάσουν τα βαλκανικά σύνορα ακολουθώντας τη θαλάσσια δίοδο για να εισέλθουν στα ελληνικά νησιά του Αιγαίου. Ωστόσο οι πρόσφυγες έχουν υποστεί επανειλημμένες φορές θύματα ξενοφοβίας και ρατσισμού από τη χώρα υποδοχής τους, καθιστώντας απαραίτητη την ανάγκη της κοινωνικής ενσωμάτωσης. Αξιοσημείωτος είναι ο ρόλος της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες, μια μη κυβερνητική οργάνωση η οποία παρέχει διεθνή προστασία στους πρόσφυγες και παράλληλα συνδράμει για την επίλυση των προσφυγικών προβλημάτων σε παγκόσμιο επίπεδο. Επιπλέον, η Ευρωπαϊκή Ένωση θα πρέπει να εντείνει τις προσπάθειές της για τις πολιτικές ένταξης των προσφύγων δίνοντάς τους τη δυνατότητα συμμετοχής στα κοινωνικά δρώμενα αλλά και πρόσβασης στην αγορά εργασίας. Για αυτόν τον λόγο, η διασφάλιση των θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων αποτελεί μείζον ζήτημα για τους ίδιους τους πρόσφυγες και τους αιτούντες άσυλο με στόχο τη βελτίωση της κοινωνικής συνοχής και την επέλαση της διεθνούς αλληλεγγύης.

Λέξεις κλειδιά: πρόσφυγες, διεθνής προστασία, κοινωνικά δικαιώματα, διεθνής αλληλεγγύη, Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες, Ευρωπαϊκή Ένωση.

Abstract

This study is a literature review regarding the refugee phenomenon in Greece today. It is known that refugee issue creates increasing trends and challenges which disrupt the entire European Union and in this case Greece. The last few years there is a significant increase in the number of refugees in our country and most of them forced to abandon their homelands because of various reasons. Some refugees wanted to cross the country's borders on foot, while the rest of them preferred to cross the Balkans borders following the sea route to enter the Greek islands of the Aegean Sea. However, refugees have been victims of xenophobia and racism from their host country, making the need for social integration necessary. The role of the UN High Commissioner for Refugees (UNHCR) is remarkable, as it provides international protection to refugees and at the same time it seeks to manage refugee problems worldwide. Furthermore, the European Union should intensify its efforts about refugee integration policies giving refugees the opportunity to participate in social events and have access to the labor market. Thus, the ensuring of fundamental human rights is a major issue for refugees and asylum seekers, aiming at the improving of social cohesion and international solidarity.

Key words: refugees, international protection, social rights, international solidarity, UN High Commissioner for Refugees (UNHCR), European Union.

Πίνακας Περιεχομένων

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	iii
Abstract	iv
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	1
1. Το προσφυγικό φαινόμενο.....	4
1.1 Βασικοί ορισμοί: Πρόσφυγες και αιτούντες άσυλο.....	4
1.2 Εσωτερικά εκτοπισμένοι.....	7
1.3 Μετανάστες.....	8
Σύνοψη Πρώτου Μέρους.....	9
2. Αίτια ώθησης των προσφύγων για αναγκαστική εγκατάλειψη της πατρίδας τους.....	10
2.1 Η προσφυγική κρίση στη Συρία.....	12
2.2 Η προσφυγική κρίση στο Ιράκ.....	13
2.3 Η προσφυγική κρίση στο Αφγανιστάν.....	14
2.4 Μια σύντομη ιστορική αναφορά στο Πακιστάν.....	15
Σύνοψη Δεύτερου Μέρους.....	16
3. Καταγραφή αλλοδαπού πληθυσμού στην Ελλάδα το έτος 2015.....	18
3.1 Η πολιτική ασύλου στην Ελλάδα.....	21
3.3.1. Ο Κανονισμός «Δουβλίνο III».....	25
3.3.2 Κριτική της πολιτικής ασύλου στην Ελλάδα	26
3.2 Η Κοινωνική Ενσωμάτωση των προσφύγων	29
3.3 Τα Κοινωνικά Δικαιώματα των προσφύγων και των αιτούντων άσυλο: η σχέση τους με την Κοινωνική Ενσωμάτωση.....	30
Σύνοψη Τρίτου Μέρους.....	32
4. Ο ρόλος της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες και αναγκαστικές μετακινήσεις πληθυσμών.....	35
4.1 Η ελληνική νομοθεσία για την προστασία των προσφύγων (Νόμος 4636/2019).....	39
4.2 Προσπάθειες ένταξης των προσφύγων μέσα από την Ευρωπαϊκή Ένωση.....	41
4.3 Η ευρωπαϊκή παράμετρος ως απάντηση στην προσφυγική κρίση.....	44
Σύνοψη Τέταρτου Μέρους.....	49
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	51
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	56

1. ΒΙΒΛΙΑ-ΑΡΘΡΑ.....	56
2. ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ.....	57
3. ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΕΣ ΠΗΓΕΣ-ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ.....	58

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τα τελευταία πέντε χρόνια και ιδιαίτερα το διάστημα 2015-16 η Ελλάδα βρέθηκε αντιμέτωπη με ένα μαζικό κύμα εισροής μεταναστών και προσφύγων. Εκείνη την περίοδο φαίνεται ότι πάνω από ένα εκατομμύριο πρόσφυγες, μετανάστες και αιτούντες άσυλο έφτασαν στην Ευρωπαϊκή Ένωση, οι περισσότεροι εκ των οποίων προσπάθησαν να διαφύγουν από τον πόλεμο και τις τρομοκρατικές ενέργειες στη Συρία και σε άλλες χώρες της Αφρικής και της Ασίας. Στην παρούσα διπλωματική διατριβή θα αναφερθούμε στους λόγους για τους οποίους οι πρόσφυγες αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν τις πατρίδες τους και να μετακινηθούν σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, κυρίως στην Ελλάδα αναζητώντας ένα καλύτερο βιοτικό επίπεδο τόσο για τους ίδιους όσο και για τις οικογένειές τους. Σκοπός της μελέτης είναι η ανάδειξη των σύγχρονων τάσεων και προκλήσεων του προσφυγικού φαινομένου στην Ελλάδα και η αντιμετώπιση της προσφυγικής κρίσης μέσα από την ανάληψη πολιτικών δράσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες. Αρκετές περιοχές της Ασίας και της Κεντρικής Αφρικής έχουν επηρεαστεί από το πρόβλημα της μετακίνησης των προσφύγων. Στα Βαλκάνια, την Κεντρική Αφρική και σε μέρη της πρώην Σοβιετικής Ένωσης, οι κυβερνήσεις δυσκολεύονται εξαιρετικά να αντιμετωπίσουν τις πολλαπλές απαιτήσεις που δημιουργούνται από τις ανάγκες του προσφυγικού φαινομένου. Επιπλέον, αξίζει να σημειωθεί ότι μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο η Ελλάδα γνώρισε τη χειρότερη προσφυγική κρίση στην ιστορία. Παρόλα αυτά, τόσο η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ και οι εταίροι της όσο και η Ευρωπαϊκή Ένωση αναλαμβάνουν να υλοποιήσουν ένα σημαντικό έργο με σκοπό οι πρόσφυγες να επιστρέψουν στις εστίες τους με ασφάλεια και να επανενταχθούν στην κοινωνία τους διασφαλίζοντας τα κοινωνικά δικαιώματά τους έτσι ώστε να βρουν μια βιώσιμη λύση για τη δυσχερή τους κατάσταση.

Σχετικά με τη δομή της διατριβής θα διερευνηθούν κάποια ερωτήματα που έχουν να κάνουν με το ποιος θεωρείται πρόσφυγας, ποιος μετανάστης και ποια η ειδοποιός διαφορά μεταξύ τους. Θα μας απασχολήσουν επίσης τα αίτια που ωθούν τους πρόσφυγες να εγκαταλείψουν τις πατρίδες τους αναφέροντας παράλληλα ιστορικά γεγονότα πολέμων που συνέβησαν στη Συρία, στο Αφγανιστάν, το Ιράκ και το

Πακιστάν. Είναι άραγε έτοιμη η ελληνική κοινωνία να διασφαλίσει τα ανθρώπινα κοινωνικά δικαιώματα στους πρόσφυγες και στους αιτούντες άσυλο ώστε να μην πέφτουν θύματα ρατσισμού και ξενοφοβίας; Υπάρχει η δυνατότητα οι άνθρωποι από τη Συρία, το Αφγανιστάν, το Ιράκ, το Πακιστάν και από άλλες χώρες της Αφρικής και της Ασίας να γίνουν Έλληνες πολίτες και να αποκτήσουν ίσα δικαιώματα και υποχρεώσεις; Εξίσου κομβικό ρόλο θα παίζει η κοινωνική ενσωμάτωση των προσφύγων και η σχέση της με τα κοινωνικά τους δικαιώματα. Πέρα από αυτά τα ερωτήματα θα μας απασχολήσει και η πολιτική ασύλου στην Ελλάδα μέσα από τον Κανονισμό «Δουβλίνο III». Τέλος, το ενδιαφέρον μας στρέφεται στον τρόπο με τον οποίο η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ προστατεύει την σωματική ακεραιότητα των προσφύγων. Ποιους στόχους θέτει τελικά η Ευρωπαϊκή Ένωση απέναντι στο πρόβλημα των προσφύγων και των αιτούντων άσυλο και πώς αντιμετωπίζει την προσφυγική κρίση;

Με βάση τα ερευνητικά ερωτήματα η διπλωματική διατριβή απαρτίζεται από τα εξής κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται αναφορά σε κάποιους βασικούς ορισμούς του προσφυγικού φαινομένου όπως οι πρόσφυγες και οι αιτούντες άσυλο, οι εσωτερικά εκτοπισμένοι και οι μετανάστες, καθώς και ο διαχωρισμός των προσφύγων και των μεταναστών. Το δεύτερο κεφάλαιο αφορά τα αίτια ώθησης των προσφύγων για αναγκαστική εγκατάλειψη της πατρίδας τους εστιάζοντας στην προσφυγική κρίση στη Συρία, στο Ιράκ και στο Αφγανιστάν. Παράλληλα γίνεται και μια σύντομη ιστορική αναφορά στο Πακιστάν με έμφαση στην εμπόλεμη κατάσταση της χώρας. Στο τρίτο κεφάλαιο παρουσιάζεται η καταγραφή του αλλοδαπού πληθυσμού στην Ελλάδα από την περίοδο 2015 και ύστερα, δεχόμενη τη μεγαλύτερη προσφυγική αύξηση που γνώρισε ποτέ η χώρα. Σημαντικό ρόλο σε αυτή την ενότητα παίζει η διασφάλιση των κοινωνικών δικαιωμάτων των προσφύγων και των αιτούντων άσυλο σε συνδυασμό με την κοινωνική ενσωμάτωση. Ενδιαφέρουσα είναι επίσης και η ανάλυση της πολιτικής ασύλου στην χώρα μέσα από τον Κανονισμό «Δουβλίνο III», ασκώντας παράλληλα και μία κριτική πάνω σ' αυτήν.

Στο τέταρτο και τελευταίο κεφάλαιο θα εμβαθύνουμε στο ρόλο της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ μέσα από κάποιες δράσεις της. Αισθητή είναι και η αύξηση των αναγκαστικών πληθυσμιακών μετακινήσεων στην Ελλάδα για την οποία θα γίνει λόγος. Ακόμη, θα παρουσιάσουμε την ελληνική νομοθεσία για την προστασία των προσφύγων και εν συνεχεία θα αναφερθούν οι προσπάθειες ένταξης τόσο των ιδίων όσο και των αιτούντων άσυλο στην ελληνική κοινωνία μέσα από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Θα δούμε

πώς απαντάει η ίδια η Ε.Ε. στην προσφυγική κρίση και με ποιους τρόπους θα μπορούσε να την αντιμετωπίσει μελλοντικά. Ακολουθούν τέλος κάποια βασικά συμπεράσματα και η βιβλιογραφία με όλες τις απαραίτητες πηγές που χρησιμοποιήσαμε.

1. Το προσφυγικό φαινόμενο

1.1 Βασικοί ορισμοί: Πρόσφυγες και αιτούντες άσυλο

Ο όρος «πρόσφυγας» αναφέρεται στο πρόσωπο εκείνο το οποίο βρίσκεται εκτός του τόπου διαμονής του λόγω πολέμων ή διώξεων, φτώχειας αλλά και εξαιτίας άσχημων περιβαλλοντικών συνθηκών όπως είναι οι πλημμύρες, η ξηρασία κτλ. (United Nations, 1982) και ως αποτέλεσμα, δικαιούται διεθνή προστασία. Ο ορισμός της έννοιας του πρόσφυγα αποτυπώθηκε αρχικά στο Καταστατικό του 1950 της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Αργότερα υιοθετήθηκε από την Σύμβαση της Γενεύης του 1951 και από το συναφές Πρωτόκολλο του 1967 για το Καθεστώς των Προσφύγων. Σύμφωνα με τη Σύμβαση της Γενεύης του 1951, πρόσφυγας είναι το άτομο που «βρίσκεται εκτός της χώρας καταγωγής του ή του τόπου κατοικίας του και έχει δικαιολογημένο φόβο δίωξης για λόγους φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, συμμετοχής σε ορισμένη κοινωνική ομάδα ή λόγω πολιτικών πεποιθήσεων και εξαιτίας αυτού του φόβου δίωξης αδυνατεί ή δεν επιθυμεί να απολαμβάνει την προστασία αυτής της χώρας» (Εμκε Πουλοπούλου, 1990). Σκοπός της Σύμβασης του 1951 είναι η προστασία των προσφύγων και ο καθορισμός των δικαιωμάτων τους. Ωστόσο, η Σύμβαση προβλέπει ότι τα άτομα τα οποία έχουν διαπράξει εγκλήματα σε πολέμους και έχουν παραβιάσει το διεθνές ανθρωπιστικό δίκαιο και το διεθνές δίκαιο των δικαιωμάτων του ανθρώπου ή είναι τρομοκράτες, δεν απολαμβάνουν την προστασία που παρέχεται στους πρόσφυγες.

Επιπλέον, τα κράτη τα οποία έχουν συμβάλει στην υπογραφή της Σύμβασης της Γενεύης έχουν κάποιες υποχρεώσεις έναντι της προστασίας των προσφύγων όπως ο σεβασμός της αρχής της «μη επαναπροώθησης». Με βάση την παράγραφο 1 του άρθρου 33 της Σύμβασης της Γενεύης, «τα κράτη είναι υποχρεωμένα να μην εξαναγκάζουν τους ανθρώπους να επιστρέφουν σε εδάφη όπου απειλούνται η ζωή ή η ελευθερία τους για λόγους φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, συμμετοχής σε ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα ή ακόμη εξαιτίας πολιτικών πεποιθήσεων». Η θεμελιώδης αυτή αρχή εφαρμόζεται τόσο στην επιστροφή των προσφύγων στη χώρα καταγωγής τους όσο και σε οποιαδήποτε άλλη χώρα στην οποία αυτοί κινδυνεύουν να υποστούν διώξεις. Η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες λειτουργεί επικουρικά μαζί με τα

κράτη, αποσκοπώντας στην προστασία και τον σεβασμό των δικαιωμάτων των προσφύγων που προβλέπει η Σύμβαση.

Οι πρόσφυγες είναι άνθρωποι που εκτοπίστηκαν από τις πατρίδες τους διότι στερήθηκαν τα δικαιώματά τους και για τον σκοπό αυτό μετακινούνται σε μια άλλη «ευνοϊκότερη» και ασφαλέστερη χώρα γι' αυτούς ευελπιστώντας ότι εκεί θα μπορέσουν να τα κατακτήσουν και να ζήσουν αξιοπρεπώς (Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου, 1992). Η διεθνής προστασία που προσφέρεται στους πρόσφυγες αφορά στον σεβασμό των δικαιωμάτων του ανθρώπου και στην κάλυψη ειδικών αναγκών που διαθέτουν αυτοί ως άτομα «ξεριζωμένα» από τον τόπο τους (Θεοδωρόπουλος, 1995α). Οι βασικές αρχές της διεθνούς προστασίας που παρέχεται από τα κράτη στους πρόσφυγες και για τις οποίες θα αναφερθούμε πιο αναλυτικά σε επόμενες ενότητες είναι δύο: α) η αρχή του επιμερισμού των βαρών και β) η αρχή της διεθνούς αλληλεγγύης.

Σύμφωνα με τους ελληνικούς νόμους 1975/91 και 2910/2001, πρόσφυγας ορίζεται ο αλλοδαπός που επιθυμεί να του αναγνωριστεί το καθεστώς του πρόσφυγα. Η Σύμβαση της Γενεύης του 1951 και το Πρωτόκολλο του 1967 συμπεριλαμβάνουν και το δικαίωμα έκδοσης ταξιδιωτικού εγγράφου που πρέπει να απολαμβάνει κάθε πρόσφυγας κατά την διάρκεια της μετακίνησής του στην Ελλάδα ή σε οποιαδήποτε άλλη ευρωπαϊκή χώρα. Άλλα δύο σημαντικά προνόμια είναι το δικαίωμα παροχής άμεσης βοήθειας και προστασίας μόνο εφ' όσον κρίνεται αναγκαίο και το δικαίωμα πρόσβασης διαρκούς λύσης όπως ο εθελοντικός επαναπατρισμός, η τοπική ένταξη ή η μετεγκατάσταση (Γεωργούλας, 2001).

Ακόμη, σύμφωνα με τα ΠΔ 266/1999 και 189/1998 οι πρόσφυγες δικαιούνται δωρεάν ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, νοσηλεία και εκπαίδευση σε όλες τις βαθμίδες. Συνάμα τους αναγνωρίζονται κοινωνικά και οικονομικά δικαιώματα, ένα από τα οποία είναι και το δικαίωμα στην εργασία. Με βάση το Προεδρικό Διάταγμα του 1998, η Ελλάδα αναγνώρισε το θεμελιώδες δικαίωμα εργασίας στους πρόσφυγες το οποίο μπορούν να ασκούν τόσο οι ίδιοι όσο και οι αιτούντες άσυλο (Παπασιώπη-Πασιά, 2001), για τους οποίους θα αναφερθούμε στη συνέχεια. Οι πρόσφυγες αλλοδαποί και όσοι διαμένουν προσωρινά στον τόπο τους για λόγους ανθρωπιστικούς έχουν την ευκαιρία να καλύπτουν τις άμεσες βιοτικές τους ανάγκες υπό την προϋπόθεση να είναι κάτοχοι «Δελτίου αιτούντος άσυλο αλλοδαπού» ή ειδικού δελτίου παραμονής. Ωστόσο, όσοι πρόσφυγες δεν κατέχουν άδεια παραμονής αποκλείονται από όλες τις παραπάνω

παροχές και εκτός αυτού γίνονται εύκολα αντικείμενο εκμετάλλευσης στη μαύρη αγορά εργασίας. Με αυτό τον τρόπο προκαλούν πιθανότατα αντιδράσεις στην εγχώρια αγορά (Βάγια, 1994: 77-85 και Σωτηροπούλου, 1994: 106).

Σύμφωνα με την Έμκε-Πουλοπούλου (1990) οι πρόσφυγες διακρίνονται σε: α) άτομα που επιθυμούν να τους αναγνωριστεί η ιδιότητα του πρόσφυγα (asylum seekers) είτε έχουν έρθει στην Ελλάδα ως επισκέπτες είτε «παράνομα», διασχίζοντας τη χώρα πεζή, ή ακολουθώντας τη θαλάσσια οδό, β) όσους τους έχει αναγνωριστεί η ιδιότητα του πρόσφυγα από την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ ή από την ελληνική κυβέρνηση και γ) στους λεγόμενους «de facto πρόσφυγες», δηλαδή στους υπηκόους τρίτων χωρών στους οποίους δεν έχει αναγνωριστεί η ιδιότητα του πρόσφυγα αλλά παραμένουν στη χώρα έως ότου εγκατασταθούν μόνιμα σε άλλες χώρες. Οι αναγνωρισμένοι πρόσφυγες διατρέχουν κίνδυνο επιστροφής στην πατρίδα τους και γι' αυτό χρειάζεται να καταφύγουν αλλού (UNHCR, 2016).

Ο όρος «αιτών άσυλο» αναφέρεται στον πολίτη τρίτης χώρας ή τον ανιθαγενή ο οποίος έχει υποβάλλει αίτηση παροχής διεθνούς προστασίας σε άλλη χώρα εξαιτίας διώξεων και παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων του και στην οποία ζητά να αναγνωριστεί ως πρόσφυγας, αλλά αναμένει το αίτημά του καθώς δεν έχει αξιολογηθεί οριστικά σύμφωνα με την Σύμβαση της Γενεύης του 1951 περί του καθεστώτος των προσφύγων. Υποδηλώνει ακόμη το χρονικό διάστημα που μεσολαβεί από την στιγμή που ο αιτών άσυλο υποβάλλει το αίτημά του μέχρι την οριστική απόφαση, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι όλοι οι αιτούντες άσυλο θα αναγνωριστούν ως πρόσφυγες. Μεγάλος αριθμός προσφύγων έχουν αιτηθεί άσυλο, δηλαδή έχουν υποβάλλει ατομικό αίτημα για προστασία και έχουν αξιολογηθεί από την κυβέρνηση ή την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες. Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι το καθεστώς του πρόσφυγα υφίσταται ανεξάρτητα από το αν έχει αναγνωριστεί επίσημα.

Οι πρόσφυγες δικαιούνται διεθνή προστασία και βοήθεια από την στιγμή που εγκαταλείπουν τη χώρα τους λόγω δικαιολογημένου φόβου δίωξης, όπως ακριβώς ορίζεται και στη Σύμβαση της Γενεύης του 1951 για τους πρόσφυγες, γεγονός που σημαίνει ότι ένα άτομο μπορεί να είναι ταυτόχρονα πρόσφυγας και αιτών άσυλο. Την κύρια αρμοδιότητα για την διασφάλιση της προστασίας των προσφύγων έχει η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ όπως θα δούμε και στη συνέχεια. Ωστόσο, κάποιοι πρόσφυγες δεν αναζητούν επίσημα προστασία όπως οι αιτούντες άσυλο. Σε περιπτώσεις μαζικής

εξόδου προσφύγων η πραγματοποίηση ατομικών συνεντεύξεων υπό τις συνθήκες αναγκαστικής εγκατάλειψης της πατρίδας είναι γενικά ανέφικτη. Έτσι κάθε μέλος της ομάδας των προσφύγων μπορεί να κηρυχθεί πρόσφυγας «εκ πρώτης όψεως», που σημαίνει ότι δεν χρειάζεται να υποβληθεί σε ατομική συνέντευξη ως προς τη διαδικασία ασύλου. Βέβαια, σε μερικές άλλες περιπτώσεις οι πρόσφυγες ενδέχεται να μη γνωρίζουν ότι δικαιούνται να ζητήσουν προστασία ως πρόσφυγες. Ορισμένοι τείνουν να ισχυρίζονται ότι έχουν το δικαίωμα για διεθνή προστασία και βοήθεια ενώ άλλοι επρόκειτο να μην είναι πρόσφυγες ή να χρειάζονται άλλη μορφή διεθνούς προστασίας και ως εκ τούτου αναμένεται να επιστρέψουν στη χώρα καταγωγής τους.

1.2 Εσωτερικά εκτοπισμένοι

Οι εσωτερικά εκτοπισμένοι είναι όσοι έχουν αναγκαστεί να εγκαταλείψουν τις εστίες τους προκειμένου να αποφευχθούν οι επιπτώσεις των ενόπλων συγκρούσεων, καταστάσεις γενικευμένης βίας, παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων κ.ά., ενώ παράλληλα δεν έχουν διασχίσει διεθνώς αναγνωρισμένα σύνορα του κράτους (Guiding Principles on Internal Displacement, 1998). Ωστόσο μετακινούνται σε άλλες περιοχές εντός της χώρας στην οποία διαμένουν με σκοπό να αναζητήσουν μια καλύτερη τύχη.

Οι άνθρωποι αυτοί εκτίθενται γενικά σε υψηλής μορφής ευπάθεια σε ορισμένες περιοχές παρουσιάζοντας τα υψηλότερα ποσοστά θνησιμότητας σε σχέση με τον συνολικό πληθυσμό. Επίσης, υφίστανται υψηλό κίνδυνο σωματικής βίας, σεξουαλικής κακοποίησης και απαγωγής και συχνά στερούνται κάποια βασικά αγαθά όπως στέγη, τροφή και υγειονομική περίθαλψη (Office of the High Commissioner for Human Rights, 1996). Η συντριπτική πλειοψηφία των εσωτερικά εκτοπισμένων πληθυσμών είναι γυναίκες και παιδιά που διατρέχουν ιδιαίτερο κίνδυνο κατάχρησης των βασικών τους δικαιωμάτων. Τις περισσότερες φορές μάλιστα οι εσωτερικά εκτοπισμένοι τείνουν να παγιδεύονται σε ζώνες συγκρούσεων και κινδυνεύουν να χρησιμοποιηθούν ως “πίονια” ή στόχοι των πολεμιστών.

Σε αντίθεση με τους πρόσφυγες οι εσωτερικά εκτοπισμένοι πληθυσμοί προστατεύονται νομικά από την κυβέρνησή τους παρότι αυτή μπορεί να είναι η αιτία δίωξής τους. Ακόμη, η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες δραστηριοποιείται στην

ενασχόληση των ανθρώπων αυτών εφόσον συντρέχουν ορισμένες προϋποθέσεις (UNHCR, 2005).

1.3 Μετανάστες

Μετανάστες είναι τα άτομα που εγκαταλείπουν τη χώρα τους οικειοθελώς, από ανάγκη ή από εξαναγκασμό και εγκαθίστανται σε μια άλλη χώρα με σκοπό την αναζήτηση εργασίας ή εκπαίδευσης και γενικότερα μιας καλύτερης ποιότητας ζωής. Δεν πρόκειται για νομικό όρο όταν αναφερόμαστε στους μετανάστες (Ροντιέ, 2016), ωστόσο ο όρος αυτός είναι αποσπασματικός και διαφορούμενος. Οι μετανάστες που ωθούνται σε μετακίνηση για λόγους οικονομικούς ή επαγγελματικούς διακρίνονται σε οικονομικούς μετανάστες. Άλλες κατηγορίες μεταναστών είναι: α. οι νόμιμοι μετανάστες οι οποίοι ζουν και εργάζονται στην Ελλάδα νόμιμα, διαθέτοντας τα απαραίτητα έγγραφα παραμονής και εργασίας. Τα άτομα αυτά μπορούν να ενταχθούν στην κοινωνία εφόσον διαθέτουν άδεια παραμονής και εργασίας διαφορετικά αποκλείονται από αυτήν, β. οι παράτυποι μετανάστες, δηλαδή ξένοι υπήκοοι που εισήλθαν στην Ελλάδα παράνομα με σκοπό να εργαστούν χωρίς να διαθέτουν τα απαραίτητα ταξιδιωτικά έγγραφα όπως βίζα ή διαβατήριο και γ. οι αναγνωρισμένοι πρόσφυγες και αιτούντες άσυλο οι οποίοι δικαιούνται την προστασία της χώρας υποδοχής βάσει της ελληνικής νομοθεσίας και έχουν εισέλθει στην Ελλάδα με σκοπό να κάνουν αίτηση ασύλου. Επιπλέον, στις κατηγορίες μεταναστών θα προσθέσουμε τους παλιννοστούντες, δηλαδή τους Έλληνες μετανάστες ή τους μετανάστες ελληνικής καταγωγής που είναι οι Έλληνες ομογενείς. Τελευταία αλλά εξίσου σημαντική κατηγορία μεταναστών είναι οι ομογενείς αλβανικής υπηκοότητας με ελληνική καταγωγή, οι οποίοι έχουν τη δυνατότητα να πάρουν ειδική άδεια παραμονής και εργασία τριχρόνης διάρκειας στην Ελλάδα (Theodorides & Dimitrakopoulos, 2004).

Παράλληλα, υπάρχει μια σημαντική διαφοροποίηση ανάμεσα στον πρόσφυγα και τον μετανάστη. Η διαφοροποίηση έγκειται στο ότι ο μετανάστης, ο οποίος εγκαταλείπει τη χώρα του προς αναζήτηση καλύτερης ποιότητας ζωής, απολαμβάνει την προστασία της κυβέρνησης σε περίπτωση επιστροφής στη χώρα του και δεν τίθεται θέμα φόβου εκδίωξης σ' αυτήν, καθώς έχει τη δυνατότητα να επιστρέψει όποτε θελήσει. Επιλέγει να μετακινηθεί σε άλλη χώρα προκειμένου να βελτιώσει τη ζωή του μέσω της εύρεσης εργασίας, της εκπαίδευσης ή ακόμη της οικογενειακής επανένωσης. Αντιθέτως, ο

πρόσφυγας που εγκαταλείπει την πατρίδα του έχει πολλές πιθανότητες να μην ξαναγυρίσει πίσω σ' αυτήν εξαιτίας του αβέβαιου, επικίνδυνου και χωρίς προορισμό ταξιδιού του, αφού δεν του παρέχεται καμία νομική προστασία και ασφάλεια από τις αρμόδιες αρχές.

Σύνοψη Πρώτου Μέρους

Στο κεφάλαιο αυτό αναλύσαμε εκτενώς τους βασικούς ορισμούς του πρόσφυγα και του αιτούντος άσυλο, των εσωτερικά εκτοπισμένων πληθυσμών και των μεταναστών. Ο κύριος ορισμός του πρόσφυγα καθορίζεται από την Σύμβαση της Γενεύης του 1951 για το καθεστώς των προσφύγων, μια βασική νομική διάταξη που αποτελεί τη βάση για το έργο της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ. Οι πρόσφυγες δικαιούνται να απολαμβάνουν και να έχουν πρόσβαση σε κάποιες παροχές και υπηρεσίες οι οποίες καθορίζουν τις συνθήκες διαβίωσής τους. Σύμφωνα με τους ελληνικούς νόμους 1975/91 και 2910/2001 για τον ορισμό των προσφύγων, θα πρέπει να διασφαλίζονται και τα βασικά δικαιώματά τους. Σημαντική εξίσου είναι και η διάκριση των προσφύγων σε επιμέρους κατηγορίες. Εκτός από τους πρόσφυγες και οι μετανάστες κατατάσσονται σε ορισμένες κατηγορίες. Συγκεκριμένα περιλαμβάνονται οι οικονομικοί μετανάστες, οι νόμιμοι και παράτυποι μετανάστες, οι αναγνωρισμένοι πρόσφυγες και αιτούντες άσυλο και τέλος οι παλιννοστούντες ομογενείς ελληνικής καταγωγής και οι ομογενείς αλβανικής υπηκοότητας. Ακόμη, επισημάνθηκε η ειδοποιός διαφορά ανάμεσα στον πρόσφυγα και τον μετανάστη σχετικά με την παροχή νομικής προστασίας σε περίπτωση επιστροφής στη χώρα καταγωγής τους. Στο επόμενο κεφάλαιο θα αναλύσουμε τους λόγους για τους οποίους οι πρόσφυγες αναγκάζονται να εγκαταλείψουν τις πατρίδες τους και μετακινούνται σε χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης με πρωταρχικό σταθμό την Ελλάδα σήμερα. Έπειτα θα δοθεί έμφαση στο ζήτημα της προσφυγικής κρίσης στη Συρία, το Ιράκ και το Αφγανιστάν καθώς επίσης και στην εμπόλεμη κατάσταση που επικρατούσε όλα αυτά τα χρόνια στο Πακιστάν. Είναι εμφανές ότι ένας πολύ μεγάλος αριθμός προσφύγων υπέφερε από τις πολυετείς συρράξεις που ταλάνιζαν τις χώρες αυτές.

2. Αίτια ώθησης των προσφύγων για αναγκαστική εγκατάλειψη της πατρίδας τους

Μία από τις βασικές αιτίες που ωθούν τους πρόσφυγες να εγκαταλείψουν την πατρίδα τους είναι οι πόλεμοι (Suhrke, 1998, Αννάν, 1999 & Eduards, 2004a). Εκατοντάδες χιλιάδες πρόσφυγες αναγκάζονται να εκτοπιστούν από τα σπίτια τους σε καθημερινή βάση εξαιτίας των πολέμων που μπορεί να είναι είτε επιθετικοί είτε αμυντικοί. Συμπληρωματικά με τους πολέμους προστίθενται οι εμφύλιοι σπαραγμοί και η βία ως παράγοντες εξαναγκαστικού εκτοπισμού των προσφύγων. Χαρακτηριστικά παραδείγματα πολέμων μετά την κατάρρευση του σοσιαλιστικού στρατοπέδου υπήρξαν ο λεγόμενος πόλεμος του Κόλπου το 1991, δύο πόλεμοι για τη διάλυση της Γιουγκοσλαβίας τις περιόδους 1991-1995 και 1998-99 στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη, την Κροατία και το Κόσσοβο, με αποκορύφωμα τους βομβαρδισμούς της Σερβίας από το NATO, η καταστροφή του Αφγανιστάν το 2001 και ο δεύτερος πόλεμος στο Ιράκ το 2003. Ακόμη, ο πόλεμος στο Λίβανο το 2006 σηματοδότησε την τελευταία σύρραξη στην οποία υπήρξαν χιλιάδες νεκροί, τραυματίες, ανάπηροι και άγνωστος αριθμός προσφύγων, ενώ διήρκησε 33 ημέρες.

Πέρα από τους μεγάλους πολέμους υπήρξαν και άλλες πολεμικές συγκρούσεις οι οποίες παρακίνησαν χιλιάδες πρόσφυγες να έρθουν στην Ευρώπη με πρώτο και μοναδικό σταθμό την Ελλάδα. Δυστυχώς όμως οι πόλεμοι προκάλεσαν τεράστιες απώλειες προσφύγων και σε άλλες περιπτώσεις εξώθηκαν στη φυγή εκατομμύρια άνθρωποι. Μετά την έναρξη του πολέμου στο Ιράκ μαζικά κύματα προσφύγων κατευθύνονταν προς την επαρχία ή στις γειτονικές χώρες δηλαδή το Ιράν, τη Συρία και την Τουρκία όπου, σύμφωνα με δημοσιογραφικούς υπολογισμούς (Η Καθημερινή, 2003) τρία εκατομμύρια πρόσφυγες επιθυμούσαν να περάσουν στην Ευρώπη. Ακόμη, το 2000 στην Αφρική τουλάχιστον 20 χώρες βρίσκονταν σε εμφύλια σύρραξη ή σε εμπόλεμη κατάσταση με κάποια γειτονική χώρα. Τη δεκαετία του '90 τρία εκατομμύρια άνθρωποι σκοτώθηκαν εξαιτίας των πολέμων και άλλα 30 εκατομμύρια αναγκάστηκαν να εκπατριστούν. Στη Σομαλία, την Αιθιοπία και την Κένυα που αποτελούν το κέρασ της Αφρικής ξεσπούν διαρκώς εμφύλιες συρράξεις, ενώ η επικράτηση ξηρασίας και πείνας έχει ως αποτέλεσμα χιλιάδες θανάτους και μαζικούς εκτοπισμούς. Με λίγα λόγια, οι πόλεμοι προκαλούν νέες συγκρούσεις, νέα κινήματα τρομοκρατίας και τεράστιους αριθμούς προσφύγων.

Οι αιτίες αυτές δημιουργούν την ανάγκη να εγκαταλείπουν τις χώρες τους άνθρωποι ξενιτεμένοι για τη φυλετική τους καταγωγή, τις πολιτικές και θρησκευτικές τους πεποιθήσεις αλλά και για τις κοινωνικές τους αντιλήψεις. Συνεπώς σκοπεύουν να αναζητήσουν ένα ειρηνικό και ανθρώπινο μέρος στο οποίο θα έχουν την ασφάλεια να διαμένουν για όσο διάστημα επιθυμούν, ευελπιστώντας σε μια καλύτερη τύχη που θα τους εξασφαλίσει περισσότερη προστασία.

Άλλη αιτία εξώθησης των προσφύγων στην Ευρώπη και κυρίως την Ελλάδα, για την οποία γίνεται λόγος στην παρούσα διπλωματική διατριβή, είναι οι ανώμαλες πολιτικές καταστάσεις. Η επικράτηση της δικτατορίας και των εμφυλίων πολέμων στις χώρες της Αφρικής και της Ασίας, σε συνδυασμό με την έλλειψη δημοκρατίας και δικαιοσύνης, είναι ένας ακόμη λόγος εγκατάλειψης της πατρίδας των προσφύγων. Για παράδειγμα στην Αφρική, όντας μια πλούσια σε πλουτοπαραγωγικές πηγές ήπειρος, επικρατούν καθημερινά επαναστάσεις, εξεγέρσεις, πραξικοπήματα, εθνοτικές και φυλετικές διαφορές, με αποτέλεσμα τη φτώχεια και την εξαθλίωση των λαών και κατά συνέπεια τη μετανάστευση 30 εκατομμυρίων ατόμων (UNDP, 1999).

Στην περίπτωση των Βαλκανίων οι ανακατατάξεις, οι συγκρούσεις και η ανάδειξη του εθνικισμού αποτελούν τις βασικές αιτίες μεγάλης εισροής μεταναστών στην Ελλάδα, αφού οι περισσότεροι μετανάστες και πρόσφυγες προέρχονται από τον βαλκανικό χώρο. Εξαιτίας των εξελίξεων στη Μέση Ανατολή, χιλιάδες πολιτικοί και οικονομικοί πρόσφυγες εγκατέλειψαν τη χώρα τους για να αναζητήσουν μια καλύτερη μοίρα.

Εξίσου σημαντική αιτία εγκατάλειψης της πατρίδας των προσφύγων αποτελεί η τρομοκρατία, η οποία είναι συνάρτηση των πολέμων, των συγκρούσεων και γενικά των πολιτικών ανακατατάξεων στις χώρες της Αφρικής και της Ασίας. Δυστυχώς αυτές οι ανακατατάξεις και οι συγκρούσεις έχουν ως συνέπεια ανυπολόγιστες καταστροφές και κύματα αποδημίας και προσφυγιάς. Έτσι, για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας απαιτείται η ενεργοποίηση υπηρεσιών επίβλεψης και συστημάτων παρακολούθησης από τις αστυνομικές αρχές.

Επιπλέον, η φτώχεια, η ανεργία, η υποαπασχόληση και η άνιση κατανομή του εισοδήματος στις χώρες της Αφρικής και της Ασίας καθιστούν επιτακτική την ανάγκη αποδημίας και προσφυγιάς. Στις λιγότερο αναπτυγμένες χώρες υπολείπονται αρκετές θέσεις εργασίας για να απασχολήσουν ένα αξιόπιστο εργατικό δυναμικό με αποτέλεσμα να αδυνατούν να απορροφήσουν μεγάλο μέρος αυτού. Για τον λόγο αυτό, σε

συνδυασμό με το πολύ χαμηλό έως ανύπαρκτο εισόδημα στις χώρες αυτές και την απόλυτη ή σχετική φτώχεια που αποτελεί απόρροια πολεμικών συγκρούσεων και πολιτικών εξελίξεων, οι πρόσφυγες και οι αιτούντες άσυλο αναγκάζονται και πάλι να εγκαταλείψουν την πατρίδα τους για αναζήτηση μιας καλύτερης τύχης.

Τέλος, οι περιβαλλοντικές καταστροφές δύνανται να δημιουργήσουν προσφυγικές ροές, καθώς αρκετοί πρόσφυγες εγκαταλείπουν τις εστίες τους λόγω άσχημων καιρικών φαινομένων όπως οι πλημμύρες, οι σεισμοί, οι χείμαρροι κτλ. προκειμένου να ξεφύγουν από τον κίνδυνο. Ενδεικτικά παραδείγματα αποτελούν οι σεισμοί στο Ιράν το 1990 με 45.000 νεκρούς και χιλιάδες αστέγους και ο σεισμός στο Αφγανιστάν το 1988 (IOM, 2001).

2.1 Η προσφυγική κρίση στη Συρία

Ο εμφύλιος πόλεμος στη Συρία ξεκίνησε το καλοκαίρι του 2011 και έλαβε ώθηση το 2012 στο πλαίσιο της «Αραβικής Άνοιξης» όπου εδώ και καιρό έχει αποκτήσει χαρακτηριστικά ενός πολέμου δι' αντιπροσώπων¹ (proxy war). Μέχρι το καλοκαίρι του 2015 οι εκτοπισμένοι Σύριοι αναζήτησαν καταφύγιο κυρίως στις γειτονικές χώρες και συγκεκριμένα στην Ιορδανία, τον Λίβανο, το Ιράκ και την Τουρκία. Ο πόλεμος αυτός είχε σπάσει τους κοινωνικούς και επιχειρηματικούς δεσμούς που συνέδεαν τους γείτονες με την κοινότητά τους προκαλώντας πολύ σημαντικές απώλειες σε ανθρώπινες ζωές. Ανάμεσα στους Σύριους πρόσφυγες εκείνοι οι οποίοι επλήγησαν σημαντικά απ' τον πόλεμο ήταν ολόκληρες οικογένειες, γυναίκες και παιδιά. Σχεδόν 12 εκατομμύρια άνθρωποι στη χώρα χρειάστηκαν ανθρωπιστική βοήθεια (World Vision Staff, 2020).

Οι πρόσφυγες που εγκατέλειψαν την Συρία λόγω του εμφυλίου πολέμου αναζήτησαν καταφύγιο στην Τουρκία και σε όλες τις αραβικές χώρες. Η συντριπτική πλειοψηφία από αυτούς που διέσχισαν τα θαλάσσια σύνορα με τελικό προορισμό την Ευρώπη, ζητούσαν να τους χορηγηθεί άσυλο και διεθνής προστασία (Farques & Bonfanti, 2014: 15). Ωστόσο, ο αριθμός των νεκρών στις ελληνικές και τουρκικές ακτές υπήρξε αξιοσημείωτος φτάνοντας σε δραματικά επίπεδα.

¹ Σύγκρουση μεταξύ δύο εθνών χωρίς άμεση εμπλοκή των εμπλεκόμενων «proxy war», *Definitions.net*. STANDS4 LLC. 22 Απριλίου 2015.

Οι άσχημες συνθήκες διαβίωσης στους προσφυγικούς καταυλισμούς και οι αιματηρές συγκρούσεις με χιλιάδες θύματα πρόσφυγες στη Συρία ώθησαν περισσότερους Σύριους να εκτοπιστούν, πέρα από αυτούς που έφυγαν παρά τη θέλησή τους, καθώς ήταν αποτρεπτική η παραμονή τους τόσο στην ίδια τη χώρα όσο και στις γειτονικές χώρες για όσους κατοίκους επιθυμούσαν να επιστρέψουν στις εστίες τους. Στις γειτονικές χώρες γύρω από τη Συρία συγκεντρώθηκαν πάνω από 4 εκατομμύρια Σύριοι πρόσφυγες το 2016 (Διεθνής Αμνηστία, 2016), κάποιοι εκ των οποίων πέρασαν σε χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης με αφετηρία την Ελλάδα, αποτελώντας έτσι ένα σημαντικό ρεύμα της Ευρωπαϊκής μεταναστευτικής κρίσης. Επιπλέον, η πλειοψηφία από τους Σύριους πρόσφυγες στράφηκε στη μαύρη εργασία και την παραοικονομία, χωρίς την απαραίτητη ιατροφαρμακευτική περίθαλψη και την αδυναμία πρόσβασης στο εκπαιδευτικό σύστημα για τα παιδιά της.

Γενικώς η Συρία ήταν μια χώρα η οποία διέθετε πολύπλοκα προβλήματα όπως η ανεργία, η εισοδηματική ανισότητα κτλ. Τη διέκρινε επίσης μεγάλη αστάθεια διότι έχει βιώσει στρατιωτικά κινήματα και πραξικοπήματα ήδη από την αρχή της ίδρυσής της. Γι' αυτό και ήταν αναμενόμενο για τον κόσμο να στραφεί στο ζήτημα των προσφύγων και στην προσφυγική κρίση της χώρας, παρότι η μεταναστευτική κατάσταση στην Συρία δεν συνιστά νέο φαινόμενο. Φαίνεται τέλος ότι η συριακή προσφυγική κρίση κλονίζει μέχρι σήμερα την κοινή ευρωπαϊκή πολιτική για τη μετανάστευση και το άσυλο προκαλώντας εκατομμύρια διασκορπισμένα θύματα σε όλη τη χώρα.

2.2 Η προσφυγική κρίση στο Ιράκ

Η προσφυγική κρίση στο Ιράκ υπήρξε αποτέλεσμα εμφυλίων συγκρούσεων και βίας εδώ και δεκαετίες στην περιοχή του Ιράκ. Από την έναρξη του πολέμου το 2003 έως σήμερα, η πολιτική, κοινωνική και οικονομική αστάθεια που επικρατεί στο Ιράκ δημιουργεί ένα αρκετά ανησυχητικό περιβάλλον για την κοινότητά του. Περισσότεροι από 6 εκατομμύρια πρόσφυγες αναγκάστηκαν να εκπατριστούν κατά τη διάρκεια των εχθροπραξιών εξαιτίας του πολέμου (World Vision Staff, 2019). Ανάμεσά τους και οι οικογένειες των προσφύγων, οι οποίες εκτοπίστηκαν από το πεδίο των μαχών και μετακινήθηκαν στην περιοχή του Κουρδιστάν προκειμένου να βρουν ασφάλεια.

Σύμφωνα με στοιχεία της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες, παρατηρήθηκε μαζική έξοδος των Ιρακινών προσφύγων προς την επαρχία ή σε άλλες

γειτονικές χώρες που διέρχονταν γύρω στους 300.000. Η συντριπτική πλειοψηφία από αυτούς διέφυγε στη Συρία λόγω των διώξεων και της βίας. Μάλιστα, από το 2014 έως το 2017 το Ιράκ βυθίστηκε σε σύγκρουση με το Ισλαμικό Κράτος του Ιράκ (ISIS), το οποίο πραγματοποίησε μια βίαιη εξέγερση σε αρκετές μεγάλες περιοχές κοστίζοντας τεράστιες απώλειες. Έτσι, πάνω από εκατό χιλιάδες Ιρακινοί πολίτες σκοτώθηκαν στη διάρκεια του πολέμου, ενώ την ίδια στιγμή οι ένοπλες συγκρούσεις, οι εμφύλιες διαμάχες και η εκτεταμένη βία στη χώρα οδήγησαν στον εκτοπισμό πάνω από 3,3 εκατομμυρίων Ιρακινών προσφύγων ήδη από το 2014.

Επιπλέον, οι επιπτώσεις του πολέμου φαίνεται ότι επιβάρυναν και οικονομικά τους Ιρακινούς πρόσφυγες. Με λίγα λόγια, ο πρώτος πόλεμος στο Ιράκ επέφερε μια σειρά από επιπτώσεις όπως η επιβολή οικονομικών κυρώσεων, το πάγωμα των περιουσιακών στοιχείων στο εξωτερικό και το εμπάργκο. Αυτές είχαν ως αποτέλεσμα τον θάνατο 5 εκατομμυρίων παιδιών και αμάχων εκ των οποίων γυναίκες και ηλικιωμένοι, την κατάρρευση της οικονομίας, την ανεργία και τη διαβίωση ενός μεγάλου αριθμού προσφύγων οι οποίοι βρίσκονταν κάτω από τα όρια της φτώχειας (Εμκε Πουλοπούλου, 2007). Για τους λόγους αυτούς, η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ έχει μεριμνήσει να προσφέρει στους Ιρακινούς πρόσφυγες κάποια αγαθά ανθρωπιστικής βοήθειας όπως η πρόσβαση σε νερό, τροφή, καταφύγιο καθώς και προμήθειες υγιεινής ή βασικές παροχές οικιακής χρήσης ιδιαίτερα κατά τις χειμερινές περιόδους, δηλαδή κουβέρτες και στρώματα.

Επιπλέον, οι Ιρακινοί πρόσφυγες συνιστούν τη μεγαλύτερη εθνική ομάδα που υποβάλλουν καθημερινά νέα αιτήματα ασύλου στην Ευρωπαϊκή Ένωση και ως επί το πλείστον στην Ελλάδα (Human Rights Watch, 2008). Οι περισσότεροι από αυτούς προσπαθούν να εισέλθουν στην Ευρώπη περνώντας μέσα απ' τα ελληνικά νησιά του Αιγαίου. Σε άλλες περιπτώσεις βέβαια προτιμούν να διασχίζουν τον ποταμό Έβρο με σκοπό την αναζήτηση μιας καλύτερης ζωής μακριά απ' τη χώρα τους.

2.3 Η προσφυγική κρίση στο Αφγανιστάν

Πριν από την Σοβιετική Παρέμβαση του 1979 το Αφγανιστάν αποτελούσε μία από τις υποδεέστερες και φτωχότερες χώρες του κόσμου. Οι άθλιες συνθήκες διαβίωσης του προσφυγικού πληθυσμού όπως η έλλειψη στέγης, υγειονομικής περίθαλψης, διατροφής και κατ' επέκταση η ανεργία, είναι ορισμένα από τα προβλήματα τα οποία θα πρέπει να

αντιμετωπίσει η χώρα άμεσα, προκειμένου να προλάβει τις πολυάριθμες αναγκαστικές μετακινήσεις. Το 2015, έτος όπου αναζωπυρώθηκε η προσφυγική κρίση στην Ελλάδα, άρχισε να εισρέει ένα νέο κύμα προσφύγων στις γείτονες χώρες του Αφγανιστάν με κύριες κατευθύνσεις το Ιράν και το Πακιστάν. Εκείνη την περίοδο οι επιθέσεις του ισλαμιστικού κινήματος των Ταλιμπάν υπήρξαν η αφορμή της έναρξης του νέου προσφυγικού κύματος.

Ο πόλεμος στο Αφγανιστάν διήρκεσε δέκα ολόκληρα χρόνια (1979-1989) θέτοντας σε κίνδυνο τη ζωή χιλιάδων ανθρώπων. Σύμφωνα με τον ΟΗΕ «περίπου 500.000 Αφγανοί εγκατέλειψαν τα σπίτια τους λόγω της ξηρασίας και των μαχών που μαίνονται ανάμεσα στους Ταλιμπάν και στις δυνάμεις της αντιπολίτευσης». Οι πρόσφυγες δεν μετακινήθηκαν μόνο στο Ιράν και το Πακιστάν, αλλά στην συνέχεια πέρασαν στην Τουρκία διασχίζοντας τα βαλκανικά σύνορα με προσωρινό προορισμό την Ελλάδα και τα ελληνικά νησιά του Αιγαίου εκ των οποίων η Λέσβος, η Χίος, η Λέρος και η Κως. Άλλοι βέβαια έχασαν τη ζωή τους στον πόλεμο ή φυλακίστηκαν και αυτοί ήταν όσοι ανήκαν στη θρησκευτική, την πολιτική και την πνευματική ελίτ της χώρας. Σήμερα, το Αφγανιστάν είναι η δεύτερη κατά σειρά κατάταξης χώρα αμέσως μετά την Συρία με τον μεγαλύτερο πληθυσμό εκτοπισμένων (Υπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, 2017).

Ακόμη, ο εμφύλιος πόλεμος αποτελεί τον πιο σοβαρό παράγοντα καταπάτησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των Αφγανών προσφύγων. Οι άνθρωποι αυτοί εξακολουθούν και στις μέρες μας να στερούνται βασικά θεμελιώδη δικαιώματα όπως το δικαίωμα στη ζωή συμπληρωματικά με την ακραία φτώχεια και την εντονότατη υπανάπτυξη που επικρατούσε στο Αφγανιστάν (UNHCR, 2001).

Πάντως, οι ένοπλες συγκρούσεις, οι εμφύλιες διαμάχες, οι αμέτρητοι θάνατοι και η προσφυγιά αποτελούν τα πραγματικά αίτια για τα οποία χιλιάδες κύματα προσφύγων εγκαταλείπουν συνεχώς τη χώρα τους με σκοπό την αναζήτηση αξιοπρεπών συνθηκών διαβίωσης.

2.4 Μια σύντομη ιστορική αναφορά στο Πακιστάν

Η μαζική εισροή μεταναστών και προσφύγων από το Πακιστάν στην Ελλάδα ξεκίνησε τη δεκαετία του 1970 όπου οι μετακινήσεις ήταν νόμιμες (Δερμεντζόπουλος, 2009,

Leghari, 2009 & Τριανταφυλλίδου, 2010). Αντιθέτως, τη δεκαετία του '80 άρχισαν να εισέρχονται παράνομα Πακιστανοί πρόσφυγες στη χώρα αναζητώντας και άλλους ευρωπαϊκούς προορισμούς. Βέβαια και τα επόμενα χρόνια παρατηρήθηκε σταδιακή αύξηση του αριθμού των παράτυπα εισερχομένων Πακιστανών στην Ελλάδα, καθώς οι περισσότεροι από αυτούς εισήλθαν στη χώρα χωρίς νόμιμα έγγραφα παραμονής δηλαδή διαβατήριο ή βίζα. Στην απογραφή του 2011 σημειώθηκε μεγάλη αύξηση των Πακιστανών στη χώρα που έφτασε μέχρι και τα 11.130 άτομα (Lasarescu & Broersma, 2010: 388). Σύμφωνα με τον Tonchev (2007) «το 2006 η πακιστανική κοινότητα αποτελούσε τη μεγαλύτερη ασιατική κοινότητα στην Ελλάδα με πληθυσμό περίπου 40.000-50.000 ατόμων, σε αντιδιαστολή προς τις επίσημες πηγές, οι οποίες αναφέρουν μόλις 15.478 άτομα».

Η δεκαετία του 1970 ήταν μια περίοδος ιδιαίτερα κρίσιμη για το Πακιστάν διότι αναπτύχθηκε πυρηνικό οπλοστάσιο. Η ήττα του Ανατολικού Πακιστάν, το οποίο σήμερα ονομάζεται Μπαγκλαντές, εναντίον της Ινδίας ήταν το πρόσχημα για την κατασκευή πυρηνικών όπλων. Ωστόσο είναι εμφανές ότι το Πακιστάν και η Ινδία διατηρούν όλα αυτά τα χρόνια σταθερά μια πολεμική σχέση μεταξύ τους και παράλληλα έχουν ως κεντρικό σημείο διαμάχης την κυριότητα του Κασμίρ. Το 1998 το Πακιστάν σε συνεργασία με την Ινδία πραγματοποίησαν πυρηνικές δομές ώστε να εμπλουτιστεί το μυστικό πρόγραμμα κατασκευής όπλων που σχεδίαζαν τα δύο κράτη (Kerr & Nikitin, 2016). Δυστυχώς όμως λίγο αργότερα, το ίδιο έτος, η οικονομία της χώρας κατέρρευσε εξαιτίας κυρώσεων που είχαν επιβληθεί στο Πακιστάν καθώς επίσης δεν είχε δεχθεί καμία εξωτερική βοήθεια από οποιοδήποτε άλλο κράτος για να ενισχύσει τον έλεγχό του. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την έναρξη διαπραγματεύσεων τόσο από την πλευρά της κυβέρνησης των Η.Π.Α. όσο και απ' την πλευρά του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου στην Ουάσιγκτον.

Επιπλέον, η Ελλάδα έχει εξελιχθεί σήμερα σε βασικό χώρο διέλευσης των παράτυπα εισερχομένων μεταναστών και προσφύγων οι οποίοι φεύγουν από το Πακιστάν με προορισμό την ευρύτερη Ευρώπη.

Σύνοψη Δεύτερου Μέρους

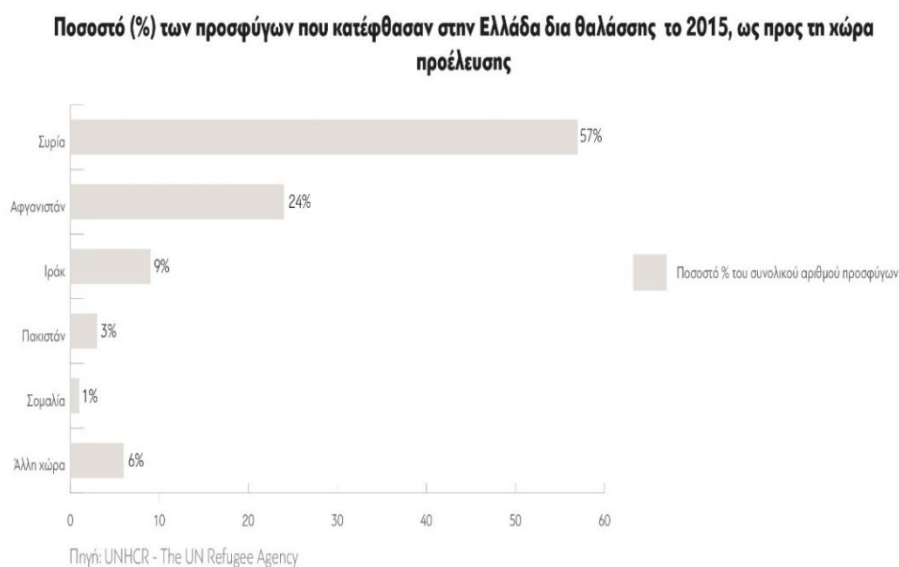
Συνοπτικά στο κεφάλαιο αυτό θα μπορούσαμε να πούμε ότι η πρόσφατη αύξηση της ροής των προσφύγων με κατεύθυνση την Ελλάδα και γενικότερα την υπόλοιπη Ευρώπη

έχει οδηγήσει σε μια μεγάλη ανθρωπιστική τραγωδία παγκοσμίως. Εκατοντάδες χιλιάδες πρόσφυγες εγκαταλείπουν ανελλιπώς τις πατρίδες τους για ποικίλους λόγους όπως οι πόλεμοι, οι ένοπλες συγκρούσεις, οι διώξεις, οι ανώμαλες πολιτικές καταστάσεις, η τρομοκρατία, η οικονομική ανέχεια, η ανεργία και η υποαπασχόληση και επιπλέον οι περιβαλλοντικές καταστροφές. Στην ενότητα αυτή αναφέρθηκαν χώρες της Αφρικής και της Ασίας και συγκεκριμένα η Συρία, το Ιράκ, το Αφγανιστάν και το Πακιστάν όπου οι πρόσφυγες αντιμετωπίζουν τεράστια ανθρωπιστικά προβλήματα με σημαντικό κόστος για τη ζωή τους εξαιτίας των πολέμων και της ανάδειξης του εθνικισμού. Αυτές αποτελούν τις οικονομικά υποδεέστερες χώρες του πλανήτη με τη μεγαλύτερη αστάθεια. Ακόμη, επισημάνθηκε το γεγονός ότι ειδικά οι Σύριοι και οι Ιρακινοί πρόσφυγες ζητούν να τους χορηγηθεί άσυλο στην Ελλάδα, υποβάλλοντας ολοένα και νέα αιτήματα ασύλου στην Ευρωπαϊκή Ένωση μήπως καταφέρουν και γλιτώσουν από τον κίνδυνο απειλής της χώρας τους. Γι' αυτό τον λόγο, τεράστια κύματα μεταναστών και προσφύγων μετακινούνται από την Συρία, το Αφγανιστάν, το Ιράκ και το Πακιστάν διασχίζοντας τα βαλκανικά σύνορα ή και την Τουρκία με σκοπό να φθάσουν στην Ελλάδα και στα υπόλοιπα ελληνικά νησιά. Πρωταρχικό τους μέλημα είναι η επιβίωση τους και η εξασφάλιση των συνθηκών διαβίωσης. Ωστόσο, δεδομένης της προσφυγικής κρίσης η Ελλάδα αδυνατεί να διαχειριστεί το ζήτημα των προσφύγων αφού απουσιάζει ένα εθνικό και ευρωπαϊκό σχέδιο διαχείρισης και κοινής ολοκληρωμένης ευρωπαϊκής πολιτικής σε θέματα μετανάστευσης και ασύλου. Στη συνέχεια, θα ασχοληθούμε με την καταγραφή του αλλοδαπού πληθυσμού στην Ελλάδα τα έτη της βαθιάς οικονομικής κρίσης 2015-2016 λαμβάνοντας στατιστικά στοιχεία από την EUROSTAT, την ΕΛΣΤΑΤ, τον Διεθνή Οργανισμό Μεταναστεύσεως (ΔΟΜ) και την Υπηρεσία Ασύλου. Θα αναλύσουμε εκτενώς την πολιτική ασύλου στην Ελλάδα ασκώντας κριτική πάνω σ' αυτήν με πρωταρχικό νομικό κείμενο τον Κανονισμό «Δουβλίνο III». Τέλος, αξίζει να αναφερθεί το ζήτημα της κοινωνικής ενσωμάτωσης και των θεμελιωδών κοινωνικών δικαιωμάτων των προσφύγων και των αιτούντων άσυλο, το οποίο είναι καθοριστικής σημασίας για το προσφυγικό φαινόμενο στην Ελλάδα σήμερα.

3. Καταγραφή αλλοδαπού πληθυσμού στην Ελλάδα το έτος 2015

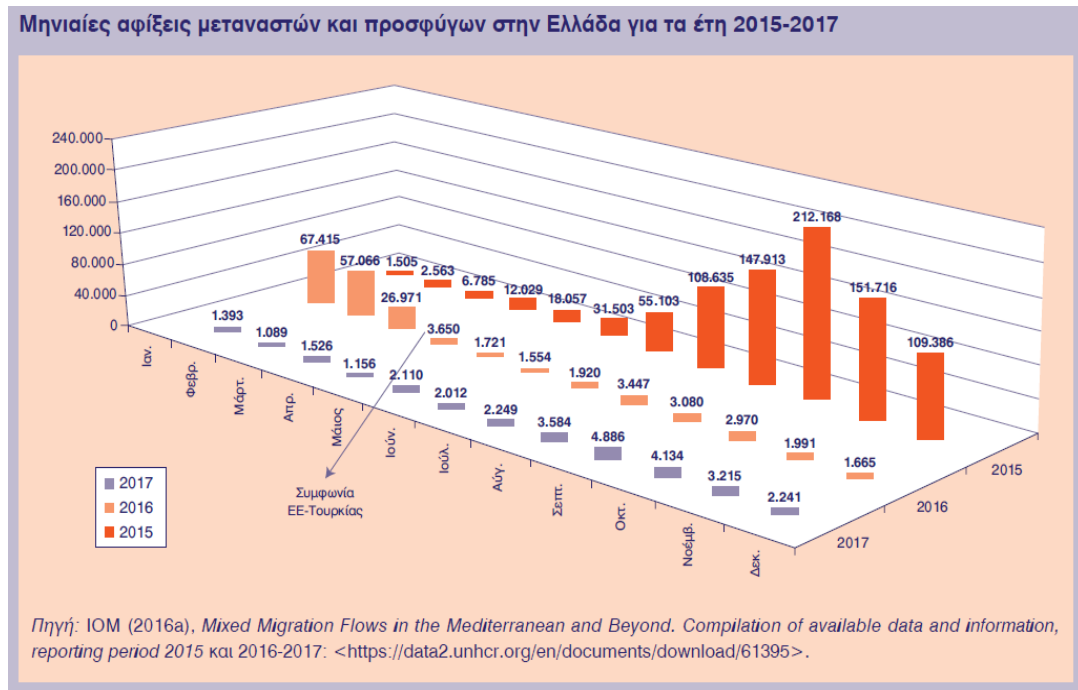
Στα χρόνια της βαθιάς προσφυγικής κρίσης και ειδικότερα το έτος 2015, η Ελλάδα αποτέλεσε την κυριότερη πύλη εισόδου προσφύγων και μεταναστών για την Ευρώπη. Πάνω από ένα εκατομμύριο πρόσφυγες που αναζητούν διεθνή προστασία κυρίως από την Συρία, το Αφγανιστάν, το Ιράκ και το Πακιστάν έχουν εισέλθει στην Ελλάδα μέσω της Τουρκίας από τον Ιανουάριο του 2015. Ολόκληρο εκείνο το διάστημα ο αριθμός των θαλάσσιων αφίξεων στην Ελλάδα από την Τουρκία ανήλθε σε 856.723, ενώ τους πρώτους έξι μήνες του 2016 ο αριθμός αυτός μειώθηκε στους 155.989. Η χώρα μας δυστυχώς δεν ήταν προετοιμασμένη σε μία τόσο μεγάλη εισροή προσφύγων. Το ελληνικό κράτος απάντησε καθυστερημένα στη διαχείριση αυτού του πρωτοφανούς προσφυγικού κύματος, ωστόσο οι αρχές αγωνίζονταν για την υποδοχή των νέων αφίξεων σε βασικά σημεία εισόδου και κυρίως στα νησιά της Λέσβου και της Χίου.

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Διανέωσης η μεγαλύτερη προσφυγική ομάδα που έφτασε στις ευρωπαϊκές ακτές το 2015 ήταν οι Σύριοι οι οποίοι αποτελούσαν το 57% του πληθυσμού με 277.899 αφίξεις στην Ελλάδα. Ακολουθούν οι Αφγανοί με ποσοστό 24% σημειώνοντας 76.620 αφίξεις και έπειτα οι Ιρακινοί με ποσοστό 9% και 21.552 αφίξεις. Τελευταία ομάδα που καταγράφηκε το 2015 στην Ελλάδα είναι οι αλλοδαποί από το Πακιστάν με ποσοστό 3% και 14.323 αφίξεις, η χαμηλότερη πληθυσμιακή ομάδα που εισήλθαν στη χώρα. Στο παρακάτω γράφημα απεικονίζεται το ποσοστό των προσφύγων που έφτασαν στην χώρα μας το 2015 δια θαλάσσης.

Γράφημα 1: Ποσοστό (%) των προσφύγων που κατέφθασαν στην Ελλάδα μέσω θαλάσσης το 2015, ως προς τη χώρα προέλευσης.

Γενικότερα καθ' όλο το έτος 2015 οι αφίξεις των προσφυγικών ροών που διήλθαν από τη Μεσόγειο με προορισμό την Ελλάδα ανήλθαν στο 84% συνολικά. Συγκεκριμένα, στο Γράφημα 2 παρατηρείται η μηνιαία διακύμανση των αφίξεων το διάστημα 2015-2017 σύμφωνα με πηγή του Διεθνούς Οργανισμού Μεταναστεύσεως (ΔΟΜ).

Γράφημα 2: Μικτές μεταναστευτικές ροές στη Μεσόγειο και πέραν αυτής. Συλλογή διαθέσιμων δεδομένων και πληροφοριών, περίοδος αναφοράς 2015 και 2016-2017.

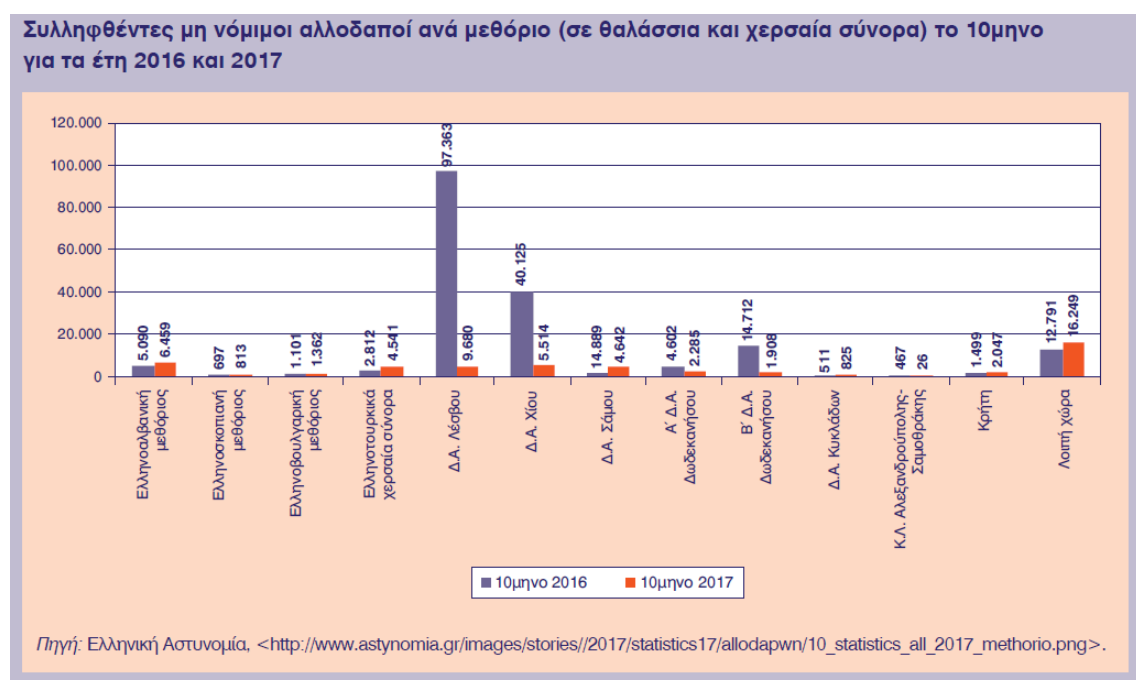
Πηγή: IOM (2016a)

Από το διάγραμμα λοιπόν φαίνεται ότι ο αριθμός των αφίξεων των προσφύγων μειώθηκε δραστικά μετά την Συμφωνία Ε.Ε.-Τουρκίας για την οποία θα συζητήσουμε πιο διεξοδικά σε επόμενη υποενότητα. Ωστόσο, δεν τίθεται καμία αμφιβολία στο γεγονός ότι οι αφίξεις αυτές ανακόπηκαν εντελώς, μολονότι είναι γνωστό ότι οι δρόμοι προς τις χώρες της Βόρειας Ευρώπης παραμένουν κλειστοί και εξακολουθούν να διεξάγονται έλεγχοι νόμιμης διέλευσης και παραμονής τόσο για τους πρόσφυγες όσο και για τους οικονομικούς μετανάστες.

Συγκριτικά με το 2015, η κατανομή των προσφύγων κατά εθνικότητα δεν διαφέρει σημαντικά σε σχέση με αυτή του 2016 (IOM, 2016). Έτσι, το ποσοστό των Σύριων που εισήλθαν στην Ελλάδα το 2016 ανήλθε σε 45%. Η αμέσως επόμενη κατηγορία προσφύγων που ακολουθεί στην κατάταξη είναι οι Αφγανοί σημειώνοντας ένα ποσοστό της τάξης των 23%. Τέλος οι Ιρακινοί και οι Πακιστανοί συγκεντρώνουν τα χαμηλότερα ποσοστά γύρω στο 15% και 5% αντίστοιχα.

Όπως είναι εμφανές, το ταξίδι προς την Ευρώπη ήταν μακρόπνοο και πολύ επίπονο. Υπήρξαν θανατηφόρα κρούσματα προσφύγων σχεδόν σε καθημερινή βάση δεδομένου ότι η διέλευση πραγματοποιούνταν κάτω από αντίξοες καιρικές συνθήκες ή με τη χρήση σαπιοκάραβων. Συγκεκριμένα, τον Οκτώβριο του 2015 σκοτώθηκαν 3.117 πρόσφυγες στη Μεσόγειο και ανάμεσά τους 278 άτομα έχασαν τη ζωή τους στο Αιγαίο Πέλαγος σύμφωνα με πηγή του Missing Migrants Project του Διεθνούς Οργανισμού Μετανάστευσης (ΔΟΜ). Παρόλα αυτά, το ταξίδι για όσους πρόσφυγες επέζησαν από αυτή την συγκλονιστική τραγωδία με σκοπό την άφιξή τους στην Ελλάδα συνεχίστηκε και εξακολουθεί να συνεχίζεται και σήμερα, ακολουθώντας τη θαλάσσια οδό της Νοτιοανατολικής Μεσογείου με προορισμό τα ελληνικά νησιά του Βορειοανατολικού Αιγαίου.

Στο Γράφημα 3 διακρίνονται οι συλλήψεις μη νόμιμων αλλοδαπών στα σύνορα της χώρας μας για το πρώτο δεκάμηνο των ετών 2016 και 2017 σχετικά με τον αποτελεσματικό έλεγχο της φύλαξης των συνόρων.

Γράφημα 3: Συλληφθέντες μη νόμιμοι αλλοδαποί ανά μεθόριο (σε θαλάσσια και χερσαία σύνορα) το 10μηνο για τα έτη 2016 και 2017.

Πηγή: Ελληνική Αστυνομία

Όπως απεικονίζεται στο διάγραμμα, το 2016 οι συλληφθέντες μη νόμιμοι αλλοδαποί ήταν περισσότεροι σε σχέση με τους συλληφθέντες αλλοδαπούς το 2017 και μάλιστα με διαφορά -71,35%. Η διαφορά αυτή είναι καθοριστική διότι σηματοδοτεί από τη μία τον βελτιωμένο έλεγχο των θαλάσσιων συνόρων και από την άλλη την ανακοπή των προσφυγικών και μεταναστευτικών ροών από την οδό της Ανατολικής Μεσογείου. Επίσης, είναι ξεκάθαρο ότι η Λέσβος αποτέλεσε τη μεγαλύτερη πύλη εισόδου για χιλιάδες πρόσφυγες συγκριτικά με τα υπόλοιπα νησιά του Αιγαίου δηλαδή τη Χίο, την Σάμο, τη Λέρο και την Κω. Σύμφωνα με στοιχεία της Έπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ, το 60% των αφίξεων σημειώθηκε στη Λέσβο και ακολούθησαν η Χίος με ποσοστό 22%, η Σάμος και η Λέρος με ποσοστό 6% και τέλος η Κως με ποσοστό 3% (UNHCR, 2018).

Ταυτόχρονα, το κλείσιμο των Δυτικών Βαλκανίων και η συμφωνία Ε.Ε.-Τουρκίας για την οποία θα γίνει λόγος παρακάτω, μετέτρεψαν την Ελλάδα από χώρα διέλευσης σε χώρα προορισμού για τους πρόσφυγες. Αυτό με την σειρά του έχει προκαλέσει ακόμη περισσότερα προβλήματα και προκλήσεις, επηρεάζοντας σε μεγάλο βαθμό την πολιτική ασύλου της χώρας. Παρακάτω θα αναλύσουμε την πολιτική ασύλου στην Ελλάδα μέσα από κάποια γραφήματα αξιοποιώντας πηγές από την Eurostat και στατιστικά στοιχεία από την Υπηρεσία Ασύλου.

3.1 Η πολιτική ασύλου στην Ελλάδα

Με δεδομένη την τρέχουσα προσφυγική κρίση ήδη από το 2015, η Ελλάδα οφείλει να διαθέτει ένα σύστημα διεθνούς προστασίας το οποίο να είναι δίκαιο και αποτελεσματικό. Η θέσπιση ενός «δίκαιου και αποτελεσματικού» συστήματος ασύλου δίνει τη δυνατότητα στους πρόσφυγες να αιτηθούν άσυλο, απαλλάσσοντας την ίδια στιγμή τους οικονομικούς μετανάστες από αυτή τη διαδικασία. Ο θεσμός του ασύλου αναφέρεται στην προστασία που παρέχεται στον πρόσφυγα όταν προσφεύγει σε ένα άλλο κράτος εξαιτίας θρησκευτικών ή πολιτικών διώξεων που δέχεται στο δικό του κράτος αντίστοιχα για να μην τίθεται σε κίνδυνο η ζωή ή η ελευθερία του (Ρούκουνας, 1995). Υπάρχει μάλιστα μια σύγκυση μεταξύ του καθεστώτος του πρόσφυγα και του

καθεστώς ασύλου η οποία είναι ιδιαίτερα συχνή. Και για να την κατανοήσουμε καλύτερα θα λέγαμε ότι το καθεστώς του πρόσφυγα συνεπάγεται το άσυλο και αντίστροφα.

Ο Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ε.Ε. όπως και κάποια άλλα νομικά κείμενα του διεθνούς και του ευρωπαϊκού δικαίου αναγνωρίζουν ρητά το δικαίωμα ασύλου το οποίο είναι καθολικό. Αυτό σημαίνει ότι ο καθένας έχει το δικαίωμα υποβολής μιας αίτησης ασύλου ανεξάρτητα εάν αυτός πληροί ή δεν πληροί τις προϋποθέσεις εισόδου στη χώρα υποδοχής (Ευρωπαϊκή Ένωση, 2016). Η διασφάλιση του δικαιώματος ασύλου πραγματοποιείται με βάση τους κανόνες της Σύμβασης της Γενεύης του 1951 και του Πρωτοκόλλου του 1967 για το καθεστώς των προσφύγων.

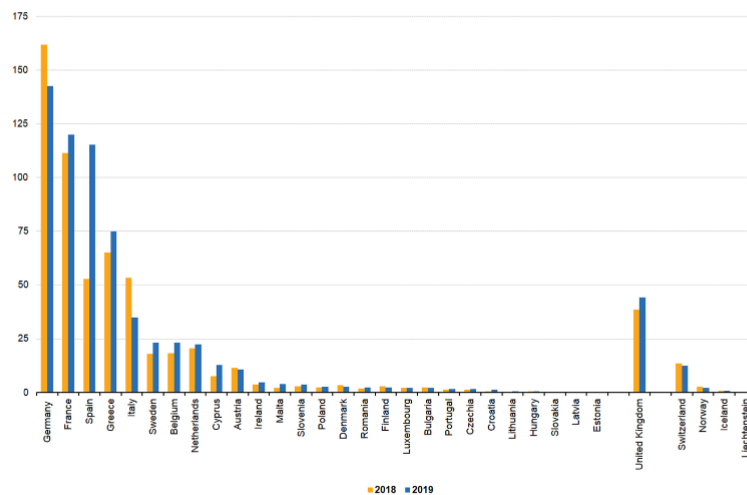
Η διαδικασία καταγραφής και εξέτασης των αιτήσεων διεθνούς προστασίας πραγματοποιείται από την Υπηρεσία Ασύλου, η οποία ιδρύθηκε με τον Νόμο 3907/2011. Η Υπηρεσία Ασύλου παρέχει πολιτικό άσυλο και άλλες μορφές διεθνούς προστασίας στους πρόσφυγες και στους αιτούντες άσυλο εφόσον αυτοί έχουν υπογράψει τις σχετικές διεθνείς συνθήκες.

Από τους πρώτους μήνες του 2016 ξεκίνησε η διαδικασία προ-καταγραφής στην Ελλάδα. Η διαδικασία αυτή υλοποιείται εξίσου από την Υπηρεσία Ασύλου σε συνεργασία με την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες και την Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Υποστήριξης για το Άσυλο (EASO) λόγω του μεγάλου αριθμού αιτούντων άσυλο στη χώρα. Ακόμη, η προ-καταγραφή διεξάγεται σε περίπτωση που δεν έχει κάποιος δελτίο αιτήσαντος ασύλου και απαιτεί την υποβολή αίτησης χορήγησης ασύλου στην Ελλάδα, την υποβολή αίτησης οικογενειακής επανένωσης ή και μετεγκατάστασης σε άλλη ευρωπαϊκή χώρα.

Η Ελλάδα ξεκίνησε να προσφέρει προστασία στους πρόσφυγες εντός της επικράτειάς της για πρώτη φορά το 1991 με την έκδοση του Προεδρικού Διατάγματος 1975/1991, το οποίο δημιούργησε τυπικά ένα θεμελιώδες νομικό πλαίσιο για πολλαπλές μορφές μετανάστευσης στη χώρα. Ωστόσο προχώρησε σε σχέδια μετεγκατάστασης πριν από αυτό (Cabot, 2014). Στη σύγχρονη πραγματικότητα έχουν διαμορφωθεί αρκετές μεταβολές ως προς την υποβολή των αιτήσεων χορήγησης ασύλου. Τα πρόσφατα στατιστικά στοιχεία της Eurostat για το άσυλο δείχνουν ότι οι αριθμοί των αιτούντων στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης των 27 αυξήθηκαν σημαντικά το έτος 2019, υποβάλλοντας ολοένα και περισσότερες αιτήσεις ασύλου συγκριτικά με τις

προηγούμενες χρονιές. Έτσι, με 142.400 εγγεγραμμένους αιτούντες άσυλο το 2019, η Γερμανία ήταν η πρώτη χώρα η οποία διέθετε τον μεγαλύτερο αριθμό αιτήσεων ασύλου για πρώτη φορά στα κράτη μέλη της Ε.Ε. με συνολικό ποσοστό 23,3%. Έπειτα ακολούθησαν η Γαλλία με ποσοστό 19,6%, η Ισπανία με 18,8% και η Ελλάδα με ποσοστό 12,2%. Όπως φαίνεται και στο γράφημα 4, η Ελλάδα ήταν η τέταρτη στη σειρά χώρα μετά τη Γερμανία, τη Γαλλία και την Ισπανία με έναν σχετικά μεγάλο αριθμό αιτήσεων ασύλου το 2019.

Number of (non-EU) asylum seekers in the EU-27 Member States, the United Kingdom and EFTA countries, 2018 and 2019 (thousands of first time applicants)

Source: Eurostat (online data code: migr_asyappctza)

eurostat

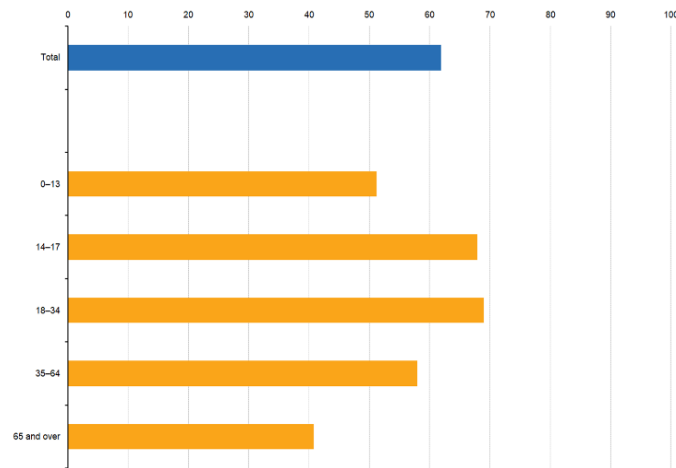
Γράφημα 4: Αριθμός αιτούντων άσυλο στα κράτη μέλη της ΕΕ-27, στο Ηνωμένο Βασίλειο και στις χώρες της ΕΖΕΣ, το 2018 και 2019 (χιλιάδες αιτούντες για πρώτη φορά).

Πηγή: Eurostat

Το ίδιο διάστημα η Eurostat κατέγραψε το ποσοστό των αρρένων αιτούντων άσυλο ανά ηλικιακή κατηγορία για πρώτη φορά στα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης των 27. Από την κατανομή των αιτούντων φάνηκε ότι περισσότεροι άντρες απ' ότι γυναίκες αιτήθηκαν άσυλο βάσει του φύλου. Συγκεκριμένα όπως βλέπουμε και στο επόμενο διάγραμμα, ανάμεσα στις ηλικιακές κατηγορίες (0-13 ετών), οι νέοι άρρενες αντιπροσώπευαν το 51,2% του συνολικού αριθμού των αιτούντων το 2019. Στις

κατηγορίες 14-17 και 18-34 ετών παρατηρήθηκαν οι μεγαλύτερες διαφορές καταγράφοντας τα υψηλότερα ποσοστά των 67,9% και 69% των αιτήσεων ασύλου αντίστοιχα για τους αιτούντες άσυλο. Οι αιτούντες άσυλο και των δύο ηλικιακών κατηγοριών ήταν για πρώτη φορά άντρες, ενώ παράλληλα καταγράφηκε μια μείωση της τάξης του 58% για την ομάδα 35-64 ετών. Ακόμη, στην ηλικιακή κατηγορία 65 ετών και άνω οι γυναίκες αιτούσες άσυλο ξεπέρασαν τον αντρικό πληθυσμό το 2019 σε ολόκληρη την Ε.Ε. των 27, μολονότι ήταν σχετικά μικρή αντιπροσωπεύοντας το 0,8% του συνολικού αριθμού των αιτούντων άσυλο.

Share of male (non-EU) first time asylum applicants in the EU-27 Member States, by age group, 2019 (%)

Note: calculation is based on exact figures (not rounded).
Source: Eurostat (online data code: migr_asyappctta)

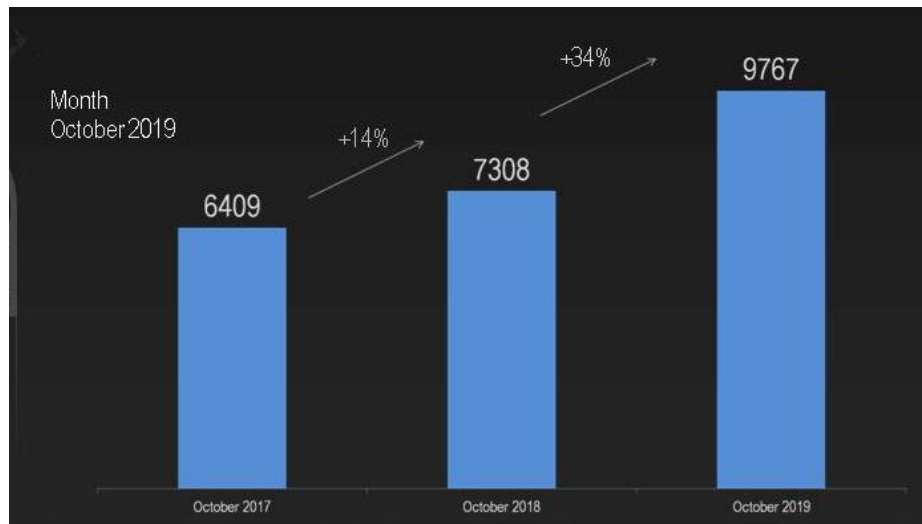
eurostat

Γράφημα 5: Ποσοστό αρρένων αιτούντων άσυλο (εκτός Ε.Ε.) για πρώτη φορά στα κράτη μέλη της Ε.Ε.-27, ανά ηλικιακή ομάδα, 2019(%).

Πηγή: Eurostat

Σε αυτό το σημείο αξίζει να σημειωθεί ότι το 2019 ο αριθμός των αιτούντων άσυλο που προέρχονται απ' την Συρία μειώθηκε στους 74.400 σε σχέση με τους 80.000 που ήταν το 2018 για πρώτη φορά στην Ε.Ε. των 27 κρατών μελών. Στην συνέχεια ακολουθούν οι Αφγανοί καταγράφοντας ένα ποσοστό 8,6% του συνολικού αριθμού των αιτούντων άσυλο, ενώ την ίδια χρονιά σημειώθηκε στο Ιράκ ο χαμηλότερος αριθμός των αιτήσεων διεθνούς προστασίας με ποσοστό 4,4%.

Επιπρόσθετα, σύμφωνα με την Υπηρεσία Ασύλου του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη (Infographic, 2019) τον Οκτώβριο του 2019 στην Ελλάδα σημειώθηκε και πάλι μια σταδιακή αύξηση του ποσοστού των αιτήσεων διεθνούς προστασίας η οποία ανήλθε στο 34%. Έτσι, ενώ το 2018 οι αιτήσεις ασύλου ανέρχονταν στο 14%, τα πρόσφατα στοιχεία του 2019 έδειξαν μια αυξητική πορεία της τάξης του 34% όπως παρατηρούμε και στο επόμενο γράφημα:

Γράφημα 6: Ποσοστά αύξησης των αιτήσεων ασύλου τον μήνα Οκτώβριο 2019 στην Ελλάδα.

Στατιστικά στοιχεία της Υπηρεσίας Ασύλου

3.3.1. Ο Κανονισμός «Δουβλίνο III»

Ο Κανονισμός «Δουβλίνο III» είναι μια ευρωπαϊκή νομοθεσία η οποία προσδιορίζει εκείνο το κράτος που είναι υπεύθυνο για την εξέταση μιας αίτησης ασύλου. Τέθηκε σε ισχύ από την 1^η Ιανουαρίου 2014 και αντικατέστησε τον προηγούμενο Κανονισμό «Δουβλίνο II» του 2003, ο οποίος όριζε ότι κάθε πρόσφυγας δικαιούται να αιτηθεί διεθνή προστασία σε κάποια ευρωπαϊκή χώρα με την είσοδό του για πρώτη φορά σε αυτήν (Παπαδόπουλος, 2015). Έτσι λοιπόν, σύμφωνα με τον Κανονισμό ΕΚ 604/2013 («Δουβλίνο III») κάθε αλλοδαπός ο οποίος εισέρχεται για πρώτη φορά σε μία από τις χώρες της Ε.Ε. έχει το δικαίωμα να ζητήσει άσυλο. Σε περίπτωση που η Ελλάδα είναι η πρώτη χώρα εισόδου για τον αλλοδαπό, αυτός έχει τη δυνατότητα ακόμα και αν ζητήσει άσυλο σε μια άλλη ευρωπαϊκή χώρα να επιστρέψει πίσω στην Ελλάδα. Εάν ωστόσο η αίτησή του έχει πάψει να ισχύει στην Ελλάδα, δεν έγκειται σε επανεξέταση.

Για να αποδείξει ότι κάθε ευρωπαϊκή χώρα ευθύνεται για την εξέταση της αίτησης ασύλου του αλλοδαπού, ο Κανονισμός «Δουβλίνο III» χρησιμοποιεί διάφορα κριτήρια όπως η οικογενειακή επανένωση, η έκδοση εγγράφων διαμονής ή θεώρησης (βίζας) και η παράνομη είσοδος ή διαμονή στη χώρα αυτή. Το πιο συχνά εφαρμοζόμενο κριτήριο είναι η παράνομη είσοδος στη χώρα. Αυτό σημαίνει ότι το κράτος μέλος, μέσω του οποίου ο αιτών άσυλο εισήλθε για πρώτη φορά στην Ευρωπαϊκή Ένωση ή ειδικότερα στην Ελλάδα, είναι υπεύθυνο για την εξέταση της αίτησης ασύλου.

Η προσφυγική και μεταναστευτική κρίση στην Ευρώπη εξέθεσε την ανάγκη μεταρρύθμισης του Κοινού Ευρωπαϊκού Συστήματος Ασύλου καθώς και των κανόνων του Δουβλίνου. Στις 4 Μαΐου 2016 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υπέβαλε νομοθετική πρόταση για τη μεταρρύθμιση του Κανονισμού «Δουβλίνο III» και την προσθήκη ενός διορθωτικού μηχανισμού κατανομής. Ωστόσο, λόγω της επικρατούσας αβεβαιότητας στην πολιτική της Ε.Ε., η αναθεώρηση του Κανονισμού καθυστερούσε στη διαδικασία λήψης αποφάσεων (Fernando Gonzalo, 2019).

Τον Απρίλιο του 2016, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο προχώρησε σε κάποιες αλλαγές σχετικά με τη μεταρρύθμιση του Κανονισμού, λαμβάνοντας υπόψη την υφιστάμενη κατάσταση στη Μεσόγειο και την ανάγκη μιας σφαιρικής προσέγγισης της Ε.Ε. για το προσφυγικό. Καταρχάς θα πρέπει να αναθεωρηθεί ότι το κράτος μέλος της πρώτης εισόδου ευθύνεται για την εξέταση της αίτησης διεθνούς προστασίας του αλλοδαπού. Μια άλλη θεμελιώδης αναθεώρηση του Κανονισμού θα ήταν η δημιουργία μιας κεντρικής συλλογής αιτήσεων σε επίπεδο Ένωσης και ενός κεντρικού συστήματος κατανομής αρμοδιοτήτων για όσους ζητούν άσυλο στην Ευρώπη. Με αυτό τον τρόπο θα εξετάζεται κάθε αλλοδαπός που αιτείται άσυλο στην Ευρώπη και ειδικότερα στην Ελλάδα συνολικά και όχι σε ένα μεμονωμένο κράτος. Ακόμη, πρωταρχικό κριτήριο της αναθεώρησης του Κανονισμού «Δουβλίνο III» είναι η μέριμνα της οικογενειακής επανένωσης και το βέλτιστο συμφέρον των παιδιών των προσφύγων.

3.3.2 Κριτική της πολιτικής ασύλου στην Ελλάδα

Η μαζική είσοδος των προσφύγων και των μεταναστών στην Ελλάδα που ήταν ιδιαίτερα αισθητή το 2015, άλλαξε ριζικά την πολιτική ασύλου στη χώρα. Παρά τον μεγάλο αριθμό των προσφύγων που εισέρχονται στην Ελλάδα ανελλιπώς, μέχρι πρόσφατα μόνο λίγοι από αυτούς υπέβαλαν αίτηση ασύλου στη χώρα. Και αυτό

συμβαίνει διότι η Ελλάδα είναι μια χώρα η οποία πλήττεται σοβαρά από την οικονομική κρίση με ένα αδύναμο και αναποτελεσματικό κράτος πρόνοιας και ένα εκρηκτικό ποσοστό ανεργίας που έφτασε στο 24,9% το 2015 (Sakellis, Spygiourou & Ziomas, 2016).

Τον Μάρτιο του 2016 οι προσφυγικές ροές μειώθηκαν σημαντικά με αποτέλεσμα να σηματοδοτηθεί μια δεύτερη φάση στο προσφυγικό. Την ίδια περίοδο το κλείσιμο των συνόρων απεγκλώβισε χιλιάδες ανθρώπους, με αποτέλεσμα η Ελλάδα να εφαρμόσει δράσεις σχετικά με τη διαμόρφωση κατάλληλων υποδομών έτσι ώστε να προστατεύσει τους πρόσφυγες και τους αιτούντες άσυλο (Παπαδοπούλου, 2016).

Η εφαρμογή της κοινής Δήλωσης Ε.Ε.-Τουρκίας η οποία υπεγράφη στις 18 Μαρτίου 2016 δεν κατάφερε να επιτύχει τους επιδιωκόμενους στόχους της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σχετικά με την αποτροπή του ανοίγματος των θαλάσσιων ή χερσαίων οδών παράνομης μετανάστευσης προς χώρες της Ε.Ε. Γι' αυτό τον λόγο, στέρησε σε χιλιάδες πρόσφυγες και αιτούντες άσυλο τη δυνατότητα πρόσβασης στη χορήγηση ασύλου και στις διαδικασίες διεθνούς προστασίας, απεγκλωβίζοντας τους περισσότερους από αυτούς σε τρισάθλιες συνθήκες στα ελληνικά νησιά το καλοκαίρι του 2016 (Human Rights Watch, 2017). Απ' ότι φαίνεται η κοινή Δήλωση Ε.Ε.-Τουρκίας αποτελεί ζήτημα ιδιαίτερου προβληματισμού και καίριο πλήγμα στο νομικό και πολιτικό πλαίσιο της Ευρώπης, διότι υποσκάπτει βασικές αξίες του διεθνούς προσφυγικού δικαίου για τη διεθνή προστασία των προσφύγων και την ίδια στιγμή ενισχύει την καταστρατήγηση των θεμελιωδών δικαιωμάτων τους. Έτσι, αποδεικνύεται ότι η Τουρκία δεν έχει τη δυνατότητα να θεωρηθεί ως ασφαλής τρίτη χώρα για την Ευρώπη, εφόσον δεν παρέχει αποτελεσματική προστασία στους πρόσφυγες.

Ακόμη, παρατηρούνται αρκετές δυσλειτουργίες και προβλήματα οργανωτικής φύσεως σχετικά με την πρόσβαση στη διαδικασία ασύλου τόσο στα νησιά όσο και στην ίδια την ενδοχώρα. Συγκεκριμένα, οι πολύμηνες καθυστερήσεις κατά την πλήρη καταγραφή για τη χορήγηση ασύλου ορισμένων εθνικοτήτων στα νησιά εμφάνισαν σημαντικά προβλήματα. Παρόλα αυτά η τακτική αυτή συνέφερε την εφαρμογή της κοινής Δήλωσης Ε.Ε.-Τουρκίας. Μάλιστα και στην ίδια την ενδοχώρα παρατηρούνται μέχρι και σήμερα ουρές χιλιάδων ατόμων προκειμένου να υποβάλλουν αίτημα ασύλου στο Περιφερειακό Γραφείο Ασύλου Αττικής.

Μία από τις βασικές προκλήσεις που αντιμετωπίζει έως σήμερα η Ελλάδα είναι η έλλειψη δομών προσωρινής φιλοξενίας για την στέγαση των προσφύγων και των αιτούντων άσυλο. Γενικότερα παρατηρούνται αδυναμίες και στον κρατικό μηχανισμό όσον αφορά τη στέγαση των προσφύγων και την εξέταση αιτήματος ασύλου, οι οποίες έχουν δημιουργήσει σοβαρά προβλήματα στη χώρα σχετικά με την πρόσβασή τους στο άσυλο. Ένας μεγάλος αριθμός ατόμων που χρήζουν διεθνούς προστασίας διαμένουν σε ανεπαρκείς δομές στέγασης εδώ και πολύ μεγάλο χρονικό διάστημα όπως οι Αφγανοί με αποτέλεσμα να μην έχουν τη δυνατότητα πρόσβασης στην παροχή ασύλου. Η αδυναμία πρόσβασης στο άσυλο μπορεί κάλλιστα να δημιουργήσει στους πρόσφυγες δυσκολίες ως προς την κάλυψη σε βασικές ανάγκες πρώτης βοήθειας όπως η ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, η εργασία, η εκπαίδευση κτλ. (Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες, 2004).

Επιπλέον, πέρα από την έλλειψη κατάλληλων δομών στέγασης όπως οι δομές προσωρινής φιλοξενίας για τους πρόσφυγες που αναφέραμε, σημαντικό ρόλο για την πολιτική ασύλου στην Ελλάδα παίζουν τα κέντρα πρώτης υποδοχής (hotspots) τα οποία δεν λειτούργησαν σωστά στη χώρα. Το γεγονός αυτό είχε ως αποτέλεσμα να παρατηρηθούν σημαντικά κενά ως προς την οργάνωση και τη λειτουργία της πρώτης υποδοχής εξαιτίας της μαζικής εισόδου των προσφύγων και των μεταναστών στα θαλάσσια σύνορα της χώρας. Με αυτό τον τρόπο υπολειπούνταν οι υπηρεσίες πρώτης υποδοχής των προσφύγων, καθιστώντας επιτακτική την ανάγκη άμεσης αντιμετώπισής τους.

Σύμφωνα με τον Συνήγορο του Πολίτη «η ενίσχυση των υπηρεσιών πρώτης υποδοχής με στελέχη και πόρους αναδεικνύεται σε κομβικό ζήτημα για την ορθολογική διαχείριση των μεικτών ροών». Η Πολιτεία παίζει εξίσου κομβικό ρόλο στην κάλυψη των στοιχειωδών αναγκών διαβίωσης των προσφύγων, καθώς την ίδια στιγμή κατοχυρώνει τα θεμελιώδη δικαιώματά τους, τα οποία είναι τα εξής: προσωρινή στέγη, παροχή τροφής, νερού και βασικών ειδών όπως η ένδυση, η ιατροφαρμακευτική περίθαλψη και η προστασία των ευάλωτων ομάδων συμπεριλαμβάνοντας τις οικογένειες, τις εγκύους, τα ασυνόδευτα παιδιά, τα άτομα με αναπηρία, θύματα εμπορίας ανθρώπων, κακομεταχείρισης ή βασανιστηρίων κτλ. (Ετήσια Έκθεση, 2015).

3.2 Η Κοινωνική Ενσωμάτωση των προσφύγων

Η κοινωνική ενσωμάτωση ορίζεται ως η διαδικασία μέσω της οποίας οι πρόσφυγες γίνονται μέλη της κοινωνίας στην οποία εγκαθίστανται (Valtonen, 1998), ενώ διατηρούν την εθνική και πολιτιστική τους ταυτότητα και κουλτούρα (Valtonen, 2004). Ο ορισμός της κοινωνικής ενσωμάτωσης περιορίζεται σε μια μονόδρομη διαδικασία η οποία είναι αποκλειστική ευθύνη των προσφύγων που εγκαθίστανται σε μια νέα χώρα (Hollands, 2001) και όχι των πολιτών της χώρας αυτής. Από την άλλη, ορισμένοι συγγραφείς ορίζουν την κοινωνική ενσωμάτωση ως μια αμφίδρομη διαδικασία αλλαγής που συμπεριλαμβάνει τόσο τους πρόσφυγες όσο και τους ήδη εγκατεστημένους στην κοινότητα της χώρας υποδοχής (European Communities, 2002, Hollands, 2001 & Korać, 2003a).

Η ενσωμάτωση επεκτείνεται σε πολλούς κοινωνικούς τομείς όπως η εργασία, η εκπαίδευση, η στέγαση και οι διαπροσωπικές σχέσεις (Castles et. al, 2002, European Communities, 2002 & Valtonen, 1998, 2004). Το επίπεδο και η ποιότητα της ενσωμάτωσης μπορεί να διαφέρουν σε κάθε έναν από αυτούς τους τομείς και να επηρεάζονται από παράγοντες όπως οι όροι εξόδου από τη χώρα προέλευσης, το νομικό καθεστώς, τα προσωπικά χαρακτηριστικά του ατόμου και τα χαρακτηριστικά της κοινωνίας που αυτή λαμβάνει (Castles et. al, 2002).

Στην παρούσα διατριβή ο όρος της κοινωνικής ενσωμάτωσης αναφέρεται στον τρόπο με τον οποίο οι πρόσφυγες λειτουργούν σε διάφορους τομείς της κοινωνικής ζωής στην Ελλάδα, περιλαμβανομένης της επίσημης κυβερνητικής πολιτικής. Θα μπορούσαμε να τονίσουμε εδώ ότι η κοινωνική ενσωμάτωση συνδέεται άμεσα με την εξασφάλιση βασικών αγαθών όπως η υγεία, η στέγαση, η εκπαίδευση/κατάρτιση, η εργασία, η πρόνοια και η κοινωνική ασφάλιση κτλ. Όλοι αυτοί οι τομείς συνιστούν βασικά θεμελιώδη δικαιώματα που δικαιούνται να απολαμβάνουν σε κάθε περίπτωση οι πρόσφυγες και οι αιτούντες άσυλο.

Οι αιτούντες άσυλο δικαιούνται δωρεάν εκπαίδευση αμέσως μετά την απόκτηση της ροζ κάρτας (Πελαγίδης, 2003). Παρόλα αυτά, το ελληνικό κράτος δεν παρέχει κανένα είδος οικονομικής υποστήριξης ή υποτροφίας σε αυτούς (Sitaropoulos, 2002). Ένα επιπρόσθετο πρόβλημα είναι η δυσκολία απόκτησης των πτυχίων από τους πρόσφυγες, τα οποία έχουν αναγνωρισθεί στις χώρες προέλευσής τους (Πελαγίδης, 2003). Ωστόσο, είναι απαραίτητη η εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας και η διεξαγωγή μαθημάτων από

ποικίλες ΜΚΟ, ελληνικά πανεπιστήμια και από άλλα προγράμματα κατάρτισης και επιμόρφωσης.

Αναφορικά με την υγεία, οι πρόσφυγες δικαιούνται επίσης δωρεάν υγειονομική περίθαλψη και ιατρική φροντίδα σε δημόσια νοσοκομεία της χώρας. Η δημόσια υγεία αποτελεί το βασικότερο δικαίωμα για τους πρόσφυγες και τους αιτούντες άσυλο, ενώ ταυτόχρονα είναι σημαντική η αποφυγή μετάδοσης των ασθενειών.

Ακόμη, οι αναγνωρισμένοι πρόσφυγες έχουν το δικαίωμα στην εργασία (Skordas & Sitaropoulos, 2004). Οι αιτούντες άσυλο δικαιούνται προσωρινή άδεια εργασίας καθ' όλη τη διάρκεια εξέτασης της αίτησής τους. Αλλά στην πράξη η εύρεση νόμιμης εργασίας είναι πολύ δύσκολη και για τις δύο ομάδες (ECRE, 2003). Οι πρόσφυγες συνήθως υφίστανται εκμετάλλευση από τους εργοδότες τους, πέφτουν θύματα ρατσισμού και ξενοφοβίας, ενώ παράλληλα αντιμετωπίζουν δυσκολίες στην επικοινωνία λόγω της έλλειψης γνώσεως της ελληνικής γλώσσας (Βουλγαράκη, 2002). Η έλλειψη εργασίας στερεί από τους πρόσφυγες τη δυνατότητα να συντηρούν τους ίδιους και τις οικογένειές τους με βάση τα δικά τους πολιτιστικά μοντέλα (Σώτου & Τοπαλίδου, 2003). Εν τέλει, πρέπει να επισημανθεί ότι δεν προβλέπεται καμία οικονομική υποστήριξη από το κράτος σε ό,τι αφορά την εργασία των προσφύγων (Sitaropoulos, 2002).

3.3 Τα Κοινωνικά Δικαιώματα των προσφύγων και των αιτούντων άσυλο: η σχέση τους με την Κοινωνική Ενσωμάτωση

Η κατοχύρωση των θεμελιωδών κοινωνικών δικαιωμάτων των προσφύγων και των αιτούντων άσυλο από την Σύμβαση της Γενεύης του 1951 αποτέλεσε σημαντικό παράγοντα για την ελληνική κοινωνία. Για πρώτη φορά η Ελλάδα κατοχύρωσε τα κοινωνικά δικαιώματα σε συνταγματικό επίπεδο και μάλιστα στο Σύνταγμα του 1975. Με την αναθεώρηση του Συντάγματος αυτού κατοχυρώθηκε το 2001 «η αρχή του κοινωνικού κράτους».

Σύμφωνα με το άρθρο 14 της Οικουμενικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου του 1948 «κάθε άτομο που καταδιώκεται από τη χώρα καταγωγής του έχει το δικαίωμα να ζητάει άσυλο και να του παρέχεται άσυλο σε άλλες χώρες». Ωστόσο το κράτος δεν είναι υποχρεωμένο να παρέχει άσυλο στους πρόσφυγες, άσχετα αν αποτελεί

δικαίωμα γι' αυτούς και μπορούν να το ζητήσουν (Ρούκουνας, 1995). Επίσης, σε όσους έχει αναγνωριστεί το καθεστώς του πρόσφυγα ή του δικαιούχου διεθνούς προστασίας χορηγείται άδεια διαμονής στη χώρα για τρία χρόνια, η οποία είναι ανανεώσιμη κατόπιν αιτήματος του ενδιαφερομένου. Παράλληλα οι αρμόδιες αρχές εκδίδουν ταξιδιωτικά έγγραφα στους αναγνωρισμένους πρόσφυγες ούτως ώστε να έχουν τη δυνατότητα να ταξιδεύουν στο εξωτερικό.

Οι πρόσφυγες οφείλουν να απολαμβάνουν τα ίδια θεμελιώδη κοινωνικά και οικονομικά δικαιώματα που δικαιούται κάθε αλλοδαπός ο οποίος διαμένει νόμιμα στη χώρα ασύλου, όπως η ελευθερία σκέψης, διακίνησης και η προστασία από βασανιστήρια, εξευτελισμό και απάνθρωπη συμπεριφορά. Επιπλέον, πρέπει να έχουν πρόσβαση στην υγεία η οποία περιλαμβάνει δωρεάν ιατροφαρμακευτική και νοσοκομειακή περίθαλψη βάσει του Π.Δ. 266/1999 και του Π.Δ. 220/2007. Το δικαίωμα στην υγεία είναι απαραβίαστο για οποιονδήποτε και ταυτόχρονα συνδέεται με την προστασία της ανθρώπινης αξίας.

Η πρόσβαση στην αγορά εργασίας αποτελεί εξίσου βασικό δικαίωμα για τους πρόσφυγες και τους αιτούντες άσυλο, καθώς εξασφαλίζει στους πρόσφυγες χορήγηση άδειας εργασίας ή απασχόλησης σε ιδιωτικό και δημόσιο φορέα και επιπλέον άδεια άσκησης ελεύθερου επαγγέλματος. Στους αιτούντες άσυλο χορηγείται μόνο η άδεια εργασίας ή απασχόλησης σε ιδιωτικό τομέα (Ποσονίδου & Παπαδημητρίου, 2011). Ωστόσο, οι αιτούντες άσυλο αντιμετωπίζουν μια έντονη πραγματικότητα στην Ελλάδα σχετικά με την πρόσβαση στην αγορά εργασίας λόγω της οικονομικής κρίσης και της γενικής απουσίας των διαθέσιμων ευκαιριών εργασίας (Library of Congress, 2016). Για τον λόγο αυτό, οφείλουν να μάθουν την ελληνική γλώσσα μέσα από τις δυνατότητες που προσφέρει η εκπαίδευση και η επαγγελματική κατάρτιση.

Συνεπώς άλλο ένα βασικό δικαίωμα ένταξης των προσφύγων και των αιτούντων άσυλο στην ελληνική κοινωνία που επηρεάζει τις ευκαιρίες εργασίας και απασχόλησης είναι η εκπαίδευση. Αρχικά, οι ανήλικοι που έχουν αναγνωριστεί ως πρόσφυγες πρέπει να έχουν πρόσβαση στην Πρωτοβάθμια και τη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση ή και σε ειδικά προγράμματα όπως τα Κέντρα Δημιουργικής Απασχόλησης (ΚΔΑΠ). Πέρα απ' την εκπαίδευση, οι πρόσφυγες και οι αιτούντες άσυλο έχουν το δικαίωμα συμμετοχής σε προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης και επιμόρφωσης τα οποία

πραγματοποιούνται σε δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς υπό τους ίδιους όρους και προϋποθέσεις με τους Έλληνες πολίτες (Ποσονίδου & Παπαδημητρίου, 2011).

Ακόμη, η κοινωνική ασφάλιση και η πρόνοια παίζουν πολύ σημαντικό ρόλο στη ζωή των προσφύγων και των αιτούντων άσυλο, καθώς τους δίνεται η δυνατότητα να λαμβάνουν διάφορα επιδόματα (π.χ. ανεργίας, αναπηρίας, απροστάτευτων τέκνων κτλ.). Η εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας που αναφέραμε, συνιστά ένα αξιόπιστο πρόγραμμα κοινωνικής ένταξης μέσα απ' το οποίο οι πρόσφυγες έχουν το δικαίωμα να συμμετέχουν ενεργά με τη βοήθεια της πρόνοιας.

Όσον αφορά την οικογενειακή επανένωση, οι ελληνικές αρχές ασύλου καλούνται να διασφαλίσουν την οικογενειακή συνένωση των αναγνωρισμένων προσφύγων και των δικαιούχων επικουρικής προστασίας. Τα άτομα αυτά έχουν το δικαίωμα να ζητήσουν την έλευση και την εγκατάσταση των μελών της οικογένειάς τους σύμφωνα με το Π.Δ. 131/2006 στο πλαίσιο της οικογενειακής επανένωσης. Με αυτό τον τρόπο μπορούν να φέρουν μαζί τους τις οικογένειές τους στην Ελλάδα προστατεύοντας έτσι την οικογενειακή τους ζωή. Επιπλέον, η τέλεση ενός πολιτικού γάμου αποτελεί σημαντικό δικαίωμα για τους πρόσφυγες και τους αιτούντες άσυλο.

Παρόλα αυτά, οι πρόσφυγες και οι αιτούντες άσυλο αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα διαβίωσης όπως η φτώχεια ή η ανεπαρκής στέγαση και γι' αυτό τον λόγο αδυνατούν να καλύψουν τις βασικές ανάγκες για αξιοπρεπή διαβίωση. Λαμβάνοντας υπόψη την ευάλωτη κατάσταση στην οποία βρίσκονται οι πρόσφυγες και δεδομένου ότι εγκαταλείπουν την πατρίδα τους για να επιβιώσουν αφήνοντας πίσω τις περιουσίες τους, είναι εξαιρετικά σημαντικό η χώρα υποδοχής να τους προσφέρει την απαιτούμενη προστασία με σκοπό την προώθηση και την προστασία των θεμελιωδών κοινωνικών δικαιωμάτων τους. Επιπλέον, το κράτος θα πρέπει να καταβάλλει επίπονες προσπάθειες για να διασφαλιστεί ο σεβασμός των κοινωνικών δικαιωμάτων των προσφύγων (Greek Council for Refugees, 2015). Μόνο έτσι θα ισορροπήσει η σχέση της κοινωνικής ενσωμάτωσης και των κοινωνικών δικαιωμάτων των ομάδων αυτών.

Σύνοψη Τρίτου Μέρους

Το 2015, έτος όπου σηματοδοτήθηκε η μεγαλύτερη προσφυγική κρίση στην Ελλάδα, ο αριθμός των αφίξεων είχε πολλαπλασιαστεί με γοργούς ρυθμούς ξεπερνώντας κάθε στατιστική πρόβλεψη των ελληνικών αρχών. Όπως είδαμε λοιπόν, οι περισσότεροι από

τους ανθρώπους που έφτασαν στην Ελλάδα είναι πρόσφυγες οι οποίοι αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν τις πατρίδες τους εξαιτίας πολύνεκρων συρράξεων όπως οι Σύριοι, οι Αφγανοί, οι Ιρακινοί και οι Πακιστανοί. Συγκεκριμένα οι Σύριοι αποτέλεσαν τη μεγαλύτερη προσφυγική ομάδα που εισήλθαν στις ευρωπαϊκές ακτές και ειδικότερα στην Ελλάδα εκείνη την περίοδο.

Παράλληλα, αισθητή ήταν και η μαζική είσοδος των προσφύγων στα ελληνικά νησιά μέσω του Αιγαίου, με μεγαλύτερη πύλη εισόδου τη Λέσβο. Ωστόσο, δεν υπήρχαν τα κατάλληλα μέσα επιβίωσης των πληθυσμών αυτών κατά τη διάρκεια του μακρινού και επίπονου θαλάσσιου ταξιδιού, με αποτέλεσμα την καταγραφή εκατοντάδων θανατηφόρων κρουσμάτων. Σε γενικές γραμμές η κατάσταση αυτή μετατράπηκε σε κρίση διότι δεν υπήρχε ένα εθνικό και ευρωπαϊκό σχέδιο διαχείρισης και κοινής ολοκληρωμένης πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε θέματα μετανάστευσης και ασύλου.

Η πολιτική ασύλου στη χώρα μας επηρεάστηκε σε μεγάλο βαθμό από τη μαζική αύξηση του αριθμού των προσφύγων το 2015, με αποτέλεσμα να συνεπάγεται κάποιες επιπτώσεις ως προς την οργάνωση και τη λειτουργία του θεσμικού πλαισίου εξέτασης μιας αίτησης ασύλου. Συμπεραίνουμε λοιπόν ότι το σύστημα χορήγησης ασύλου θα μπορούσε εύκολα να χαρακτηριστεί κατακερματισμένο και αναποτελεσματικό, επισημαίνοντας σημαντικές ελλείψεις από την Υπηρεσία Ασύλου του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη. Δύο από αυτές είναι η απουσία ενημέρωσης των δικαιούχων διεθνούς προστασίας και η έλλειψη νομικής βοήθειας για τους πρόσφυγες. Είδαμε ακόμη ότι τα κέντρα πρώτης υποδοχής παρουσιάζουν αρκετές ελλείψεις και κενά ως προς τον βαθμό οργάνωσης του συστήματος ασύλου όπως οι πολύμηνες καθυστερήσεις και οι ουρές για την υποβολή χορήγησης ασύλου των προσφύγων στο Περιφερειακό Γραφείο Ασύλου Αττικής. Επιπλέον, η έλλειψη στέγης και η διαμονή σε ακατάλληλες δομές φιλοξενίας μπορεί να επιφέρουν σημαντικές συνέπειες στην υγεία και τις συνθήκες διαβίωσης των προσφύγων.

Ένα ακόμη σημαντικό στοιχείο είναι το γεγονός ότι η συμφωνία Ε.Ε-Τουρκίας δεν βελτίωσε την κατάσταση στην Ελλάδα. Αντίθετα, η πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης ανάγκαζε τη χώρα να προβαίνει πολλές φορές σε παράνομη κράτηση αλλοδαπών και σε επαναπροωθήσεις προς την Τουρκία, παραμελώντας έτσι την ομαλή ένταξη των αναγνωρισμένων προσφύγων στην κοινωνία. Δυστυχώς, οι δυσχερείς συνθήκες που

επικρατούσαν στη χώρα μας το 2015 όσον αφορά την χορήγηση ασύλου ωθούσαν τους αιτούντες άσυλο να υποβάλλουν αίτηση σε άλλες χώρες, ελπίζοντας ότι θα έχουν περισσότερες πιθανότητες ένταξης σε άλλο κράτος με σκοπό να βρουν μια καλύτερη αντιμετώπιση.

Τέλος, αναφέρθηκε η σημασία της κοινωνικής ενσωμάτωσης και των κοινωνικών δικαιωμάτων των προσφύγων και των αιτούντων άσυλο στην ελληνική κοινωνία όπως είναι η πρόσβαση στην υγεία, την αγορά εργασίας, την εκπαίδευση/επαγγελματική κατάρτιση, την οικογενειακή επανένωση κ.ά. Είναι εμφανές λοιπόν ότι η εξασφάλιση όλων των δικαιωμάτων τους συνδέεται άρρηκτα με την ένταξη των πληθυσμών αυτών στη χώρα μας.

4. Ο ρόλος της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες και αναγκαστικές μετακινήσεις πληθυσμών

Η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες είναι ένας παγκόσμιος οργανισμός ο οποίος ιδρύθηκε το 1950 από τη Γενική Συνέλευση του Οργανισμού και έχει έδρα τη Γενεύη της Ελβετίας. Τέθηκε σε λειτουργία τον αμέσως επόμενο χρόνο (1951), όπου υιοθετήθηκε από τις κυβερνήσεις η Σύμβαση της Γενεύης του 1951 για το καθεστώς των προσφύγων. Το καταστατικό της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ εκπονήθηκε σχεδόν ταυτόχρονα με την Σύμβαση του 1951 για το καθεστώς των προσφύγων και σε συνδυασμό με το Πρωτόκολλο του 1967 αποτελούν τα θεμέλια της προστασίας των προσφύγων (UNHCR, 2014).

Εντολή της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ είναι η ρύθμιση της διεθνούς προστασίας των προσφύγων, συμβάλλοντας στην εξεύρεση βιώσιμων λύσεων για την επίλυση των προσφυγικών προβλημάτων σε παγκόσμιο επίπεδο (UNHCR, 2012). Ο αρχικός λόγος ύπαρξής της ήταν η φροντίδα περίπου ενός εκατομμυρίου προσφύγων που επλήγησαν από τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, χωρίς ωστόσο να βρεθεί κάποια βιώσιμη λύση γι' αυτούς (Λογοθέτη, 2009:34). Επιπλέον, αποστολή της Ύπατης Αρμοστείας είναι η προστασία και ο σεβασμός των θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων και κατ' επέκταση η διασφάλιση ενός καλύτερου μέλλοντος για τους πρόσφυγες, τους εσωτερικά εκτοπισμένους και τους ανιθαγενείς. Πέρα από αυτά, η δυνατότητα αίτησης ασύλου και η υιοθέτηση ολοκληρωμένων στρατηγικών που περιλαμβάνουν κάποιες βιώσιμες λύσεις για τους πρόσφυγες είναι βασικές επιπλέον αρμοδιότητες της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ. Έτσι, για να διαχειριστεί το πρόβλημα των προσφύγων και των εσωτερικά εκτοπισμένων πληθυσμών η Ύπατη Αρμοστεία επενέβη στην εφαρμογή τριών παραδοσιακών βιώσιμων λύσεων εκ των οποίων είναι ο εθελοντικός επαναπατρισμός, η τοπική ένταξη ή ένταξη στη χώρα ασύλου και η μετεγκατάσταση.

Σήμερα είναι γεγονός ότι η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες δραστηριοποιείται στην παροχή υλικής ανθρωπιστικής βοήθειας όπως η διατροφή, η στέγαση, η ένδυση, η υγιεινή και η ιατροφαρμακευτική περίθαλψη σε όσους πρόσφυγες την έχουν μεγαλύτερη ανάγκη και βρίσκονται σε χώρες οι οποίες αδυνατούν να διαχειριστούν το θέμα (Νικολαΐδη, 2011). Πέραν της ανθρωπιστικής βοήθειας προσφέρει προστασία και σε όσους δεν είναι πρόσφυγες, δηλαδή στους ανιθαγενείς και

περιστασιακά στους εσωτερικά εκτοπισμένους. Επιπλέον, χρηματοδοτείται σχεδόν εξ' ολοκλήρου από εθελοντικές συνεισφορές, κυρίως από κυβερνήσεις αλλά και από διακυβερνητικές οργανώσεις, εταιρείες και ιδιώτες, ενώ παράλληλα συνεργάζεται με όλους αυτούς τους οργανισμούς (UNHCR, 2014). Η συνεργασία της με τους φορείς είναι ως έναν βαθμό ικανοποιητική και αποσκοπεί στην παροχή των απαραίτητων υπηρεσιών για τους πρόσφυγες, αξιοποιώντας πόρους και τεχνογνωσία. Με αυτό τον τρόπο χρηματοδοτεί και υλοποιεί δράσεις μαζί με την πολύτιμη αρωγή ΜΚΟ, καλύπτοντας βασικές ανάγκες για εκατομμύρια πρόσφυγες, αιτούντες άσυλο, εσωτερικά εκτοπισμένους, ανιθαγενείς και ασυνόδευτους ανηλίκους σε όλο τον κόσμο. Ανάμεσα στις δράσεις της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ σημαντική είναι η υλοποίηση ενεργειών ενάντια στο ρατσισμό και την ξενοφοβία στο πλαίσιο της προσπάθειας ενίσχυσης και απορρόφησης των κοινοτικών κονδυλίων για τους πρόσφυγες.

Η ανάγκη εταιρικής συνεργασίας των κρατών με την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ δεν περιορίζεται στις μεταξύ τους σχέσεις. Σε περιόδους ανθρωπιστικών κρίσεων η Ύπατη Αρμοστεία συνεργάζεται σε τακτική βάση με μια σειρά από οργανώσεις, οι οποίες εμπίπτουν στην αρμοδιότητα του Ο.Η.Ε. Οι οργανώσεις αυτές περιλαμβάνουν το Γραφείο του ΟΗΕ για τον Συντονισμό των Ανθρωπιστικών Υποθέσεων (OCHA), το Παγκόσμιο Επισιτιστικό Πρόγραμμα (WFP), το Ταμείο του ΟΗΕ για τα Παιδιά (UNICEF), τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας (WHO), το Αναπτυξιακό Πρόγραμμα του ΟΗΕ (UNDP), το Κοινό Πρόγραμμα του ΟΗΕ για το HIV/AIDS (UNAIDS) και το Γραφείο του Ύπατου Αρμοστή του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (OHCHR). Τέλος, καταλυτικό ρόλο παίζουν και η Διεθνής Επιτροπή του Ερυθρού Σταυρού (ICRC), η Διεθνής Ομοσπονδία του Ερυθρού Σταυρού και Συλλόγων της Ερυθράς Ημισελήνου (IFRC), ο Διεθνής Οργανισμός Μεταναστεύσεως (IOM) και πάνω από 600 μη κυβερνητικές οργανώσεις.

Εν συνεχεία του ρόλου της, η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ αναλαμβάνει τη διαχείριση μεμονωμένων καταυλισμών σε σκηνές για την στέγαση των προσφύγων και των αιτούντων άσυλο σε περιπτώσεις έξαρσης της βίας που μπορεί να ξεσπάσει στις κοινότητες των προσφύγων. Αντίστοιχα, όπως μνημονεύεται η «Ατζέντα για την Προστασία», μια σειρά από κατευθυντήριες οδηγίες που συνέταξε η Ύπατη Αρμοστεία, επιδιώκει τον σχεδιασμό συγκεκριμένων προγραμμάτων για τη βελτίωση της προστασίας των ευάλωτων γυναικών, των παιδιών και των ηλικιωμένων οι οποίοι αποτελούν την πλειονότητα του προσφυγικού πληθυσμού (UNHCR, 2005).

Πρωταρχικό μέλημα αποτελεί η ισότιμη μεταχείριση των γυναικών και των αντρών ως προς την συμμετοχή λήψης αποφάσεων που επηρεάζουν την καθημερινότητά τους.

Η Ατζέντα για την Προστασία ασχολείται και με το θέμα της ανιθαγένειας. Το δικαίωμα στην ανιθαγένεια αναγνωρίζεται από το διεθνές ανθρωπιστικό δίκαιο και κατοχυρώνεται στο άρθρο 15 της Οικουμενικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Σύμφωνα με αυτό, «κανείς δεν έχει το δικαίωμα να στερείται την ιθαγένειά του για λόγους φυλής, εθνικής καταγωγής, θρησκείας ή ακόμα λόγω των πολιτικών του πεποιθήσεων» (UNHCR, 2006). Εκτός από την Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου του 1948, υπάρχουν και άλλα δύο διεθνή όργανα τα οποία συμβάλλουν στην αποφυγή του προβλήματος της ανιθαγένειας και στο σεβασμό των δικαιωμάτων των ανιθαγενών. Αυτά είναι η Σύμβαση του 1954 για το Καθεστώς των Ανιθαγενών και η Σύμβαση του 1961 για τη Μείωση της Ανιθαγένειας. Η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες συμμετείχε στη διαμόρφωση των δύο αυτών Συμβάσεων. Συνολικά, θα μπορούσαμε να πούμε ότι αποτελεί τον μοναδικό παγκόσμιο οργανισμό ο οποίος αναλαμβάνει το έργο της προστασίας των ανιθαγενών.

Το 1974 η Ύπατη Αρμοστεία έπαιξε ενεργητικό ρόλο σχετικά με την επιτήρηση της κατάστασης των ανιθαγενών εκ μέρους της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ. Φαίνεται ότι και στο ζήτημα της ανιθαγένειας η Ύπατη Αρμοστεία λειτουργεί κατασταλακτικά επιδιώκοντας να ενεργοποιήσει τρόπους για την επίλυσή της. Σ' αυτή την περίπτωση τα κράτη έπρεπε να προσχωρήσουν στις σχετικές συμβάσεις του 2011, με στόχο την πρόληψη και τη μείωση της ανιθαγένειας καθώς και την προστασία των ανιθαγενών (UNHCR, 2012).

Το 1951 εγκαθιδρύθηκε το διεθνές σύστημα προστασίας των προσφύγων, έτος ίδρυσης του Γραφείου της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες και της Σύμβασης του ΟΗΕ σχετικά με το Καθεστώς των Προσφύγων. Το διεθνές σύστημα προστασίας σχεδιάστηκε για να ανταποκριθεί στις επιπτώσεις των εξαναγκαστικών πληθυσμιακών μετακινήσεων που είχε προκαλέσει ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος. Σήμερα έχει παρατηρηθεί μεγάλη αύξηση του αριθμού των ατόμων που εγκαθίστανται προσωρινά ή μόνιμα στον ελλαδικό χώρο και βρίσκονται υπό την προστασία της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ.

Εκτός από τις ένοπλες συγκρούσεις, τη βία και τις τρομοκρατικές ενέργειες που είχαν ξεσπάσει στις χώρες προέλευσης των προσφύγων, οι πληθυσμοί αυτοί αναγκάστηκαν

να μετακινηθούν και για άλλους λόγους που οφείλονται στην αστικοποίηση, την κλιματική αλλαγή και τις φυσικές καταστροφές. Αρχικά το φαινόμενο της αστικοποίησης δοκιμάζεται από τις αυξανόμενες ανάγκες στέγασης και απασχόλησης στις πόλεις που δημιουργούν οι συνθήκες επισιτιστικής ανασφάλειας στις αγροτικές περιοχές (UNHCR, 2012). Ακριβώς επειδή μειώνεται η γεωργική παραγωγή σε χώρες όπως η Αφρική και η Ασία, με έντονο το φαινόμενο της αστικοποίησης, οι τιμές των τροφίμων τείνουν να αυξάνονται όλο και περισσότερο με αποτέλεσμα να επηρεάζονται έτσι τα πρότυπα των αναγκαστικών πληθυσμιακών μετακινήσεων.

Η κλιματική αλλαγή και οι φυσικές καταστροφές επηρεάζουν εξίσου σε μεγάλο βαθμό τις αναγκαστικές πληθυσμιακές μετακινήσεις. Τα τελευταία χρόνια διαπιστώνεται σημαντική αύξηση του αριθμού των προσφύγων που μετακινούνται από τη χώρα τους για να εγκατασταθούν στην Ελλάδα λόγω των φυσικών καταστροφών. Αφορμή για τον εκτοπισμό εκατομμυρίων προσφύγων αποτελούν οι πλημμύρες, οι ανεμοστρόβιλοι, οι τυφώνες και άλλα δυσμενή καιρικά φαινόμενα τα οποία εμφανίζονται σε τακτική βάση στις χώρες της Αφρικής και της Ασίας. Ωστόσο, δεν προβλέπεται κάποιο νομικό πλαίσιο προστασίας για όσους πρόσφυγες εξαναγκάζονται να μετακινηθούν εκτός συνόρων της χώρας τους εξαιτίας των κλιματικών αλλαγών ή των φυσικών καταστροφών. Αυτό συμβαίνει διότι πιθανότατα οι άνθρωποι αυτοί αντιμετωπίζουν ένα νομικό κενό προστασίας στη χώρα τους (UNHCR, 2012). Επομένως, η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ καλείται να συμβάλλει στην κάλυψη του κενού αυτού, προκειμένου να αναπτύξει στη συνέχεια ένα κανονιστικό πλαίσιο το οποίο θα ανταποκρίνεται σε περιπτώσεις εξωτερικού εκτοπισμού των πληθυσμών λόγω κλιματικών αλλαγών και φυσικών καταστροφών.

Εν κατακλείδι θα λέγαμε ότι η ενδυνάμωση της διεθνούς αλληλεγγύης είναι απαραίτητη για την αντιμετώπιση των προκλήσεων που προκαλούν οι αναγκαστικές μετακινήσεις πληθυσμών σε όλο τον κόσμο. Στο πλαίσιο του διεθνούς συστήματος προστασίας, η αλληλεγγύη θα έπρεπε να λειτουργεί ως καθοριστικός παράγοντας για τη βελτίωση της ποιότητας της προστασίας των προσφύγων. Τα κράτη οφείλουν να προστατεύουν τα δικαιώματα όλων των προσφύγων, των εσωτερικά εκτοπισμένων και των ανιθαγενών στην επικράτειά τους. Επιπλέον, η ευρύτερη κοινότητα θα πρέπει να επιδείξει αλληλεγγύη ενισχύοντας τα κράτη υποδοχής, ώστε να αναλάβουν έκτακτες καταστάσεις ανθρωπιστικών κρίσεων με συνέπεια και αποτελεσματικότητα. Τέλος,

ενδέχεται να συνεχίσουν να αυξάνονται οι εξαναγκαστικές μετακινήσεις πληθυσμών μέσα σε αυτή τη δεκαετία που διανύουμε, λαμβάνοντας ταυτόχρονα νέες μορφές.

4.1 Η ελληνική νομοθεσία για την προστασία των προσφύγων (Νόμος 4636/2019)

Έως σήμερα η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες φροντίζει για την τήρηση και την εφαρμογή των κανόνων του διεθνούς προσφυγικού δικαίου και του διεθνούς δικαίου των δικαιωμάτων του ανθρώπου σχετικά με την προστασία των προσφύγων. Η Σύμβαση της Γενεύης του 1951 και το Πρωτόκολλο της Νέας Υόρκης του 1967 για το καθεστώς των προσφύγων αποτελούν τις μοναδικές διεθνείς συνθήκες που ορίζουν το ειδικό νομικό καθεστώς όσων ατόμων έχουν ανάγκη τη διεθνή προστασία.

Στην Ελλάδα διατυπώθηκε ο νόμος 4636/2019 Περί Διεθνούς Προστασίας και άλλες διατάξεις όπως ορίζει η Οδηγία 2011/95/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 13^{ης} Δεκεμβρίου 2011. Η οδηγία αυτή η οποία ονομάζεται Οδηγία Περί Αναγνώρισης αναθεωρήθηκε το 2011 και εισήγαγε στην ευρωπαϊκή νομοθεσία κοινά πρότυπα σχετικά με την αναγνώριση προσώπων ως προσφύγων ή ως χρίζοντων διεθνούς προστασίας (Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2014). Στην Οδηγία Περί Αναγνώρισης συμπεριλαμβάνονται και τα άτομα που δικαιούνται επικουρική προστασία.

Η διεθνή προστασία εξασφαλίζει την είσοδο των προσφύγων σε μια ασφαλή χώρα ασύλου και εμπεριέχει τον σεβασμό των θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων τους (UNHCR, 2005). Βάσει του άρθρου 33 της Σύμβασης της Γενεύης του 1951 «κάθε άτομο που εμπίπτει στην εντολή της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ δεν πρέπει να εξαναγκάζεται να επιστρέφει σε χώρα όπου απειλείται η ασφάλεια ή η ζωή του λόγω φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, συμμετοχής σε ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα ή ακόμη και λόγω των πολιτικών του πεποιθήσεων». Έτσι λοιπόν, βασικό στοιχείο για την προστασία των προσφύγων είναι η αρχή της μη επαναπροώθησης.

Η εξασφάλιση της τήρησης της αρχής της μη επαναπροώθησης βασίζεται στο δίκαιο της Ε.Ε., η οποία θα πρέπει να διαθέτει πολιτική για το άσυλο, την επικουρική προστασία και την προσωρινή προστασία. Η πολιτική αυτή πρέπει να είναι σύμφωνη προς την Σύμβαση της Γενεύης του 1951 και το πρωτόκολλό της. Η Οδηγία Περί

Αναγνώρισης έχει εκδοθεί δυνάμει της συγκεκριμένης πολιτικής (Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2014).

Βάσει του διεθνούς προσφυγικού δικαίου, σε περίπτωση που οι αιτούντες άσυλο ισχυρίζονται ότι κινδυνεύουν να υποστούν μια σοβαρή δίωξη δικαιούνται το καθεστώς του πρόσφυγα ή την παροχή επικουρικής προστασίας. Αυτό συμβαίνει εάν και εφόσον μπορούν να αποδείξουν τόσο την ύπαρξη δικαιολογημένου φόβου δίωξης για έναν από τους λόγους που προβλέπονται στην Σύμβαση της Γενεύης του 1951 όσο και ανεπάρκεια της κρατικής προστασίας (Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2014). Η επάρκεια κρατικής προστασίας πραγματοποιείται όταν το κράτος υποδοχής είναι πρόθυμο και ικανό να παρέχει στους αιτούντες άσυλο ένα ικανοποιητικό επίπεδο προστασίας έναντι της κακομεταχείρισης που υφίστανται στη χώρα καταγωγής μέσω του νομικού συστήματος. Και για την επίτευξη του σκοπού του, το κράτος συνεργάζεται είτε μέσω κρατικών φορέων είτε μέσω άλλων οντοτήτων που ελέγχουν τμήματα του εδάφους του.

Ακόμη, σύμφωνα με τον Ν. 4636/2019 το Άρθρο 7 της Οδηγίας Περί Αναγνώρισης προβλέπει κάποιους φορείς προστασίας εξετάζοντας εάν στη χώρα της προτεινόμενης επιστροφής ο αιτών άσυλο θα προστατευόταν από τη βλάβη όπου απειλείτο. Έτσι λοιπόν, «η προστασία κατά της δίωξης ή της σοβαρής βλάβης μπορεί να παρέχεται μόνο από το κράτος ή από ομάδες ή οργανώσεις, συμπεριλαμβανομένων διεθνών οργανισμών, που ελέγχουν το κράτος ή σημαντικό μέρος του εδάφους του κράτους υπό την προϋπόθεση ότι επιθυμούν να προσφέρουν προστασία και είναι σε θέση να το πράξουν». Η προστασία αυτή θα πρέπει να είναι αποτελεσματική και μη προσωρινή. Για την πρόληψη της δίωξης ή την πρόκληση σοβαρής βλάβης απαιτούνται εύλογα μέτρα, μεταξύ των οποίων η λειτουργία ενός αποτελεσματικού νομικού συστήματος για τον εντοπισμό, την ποινική δίωξη και τον κολασμό πράξεων που συνιστούν δίωξη. Κάθε αιτών άσυλο πρέπει να έχει πρόσβαση σε αυτό το σύστημα παροχής προστασίας.

Το δίκαιο της Ε.Ε. προβλέπει επίσης παύση της διεθνούς προστασίας. Σύμφωνα με τα άρθρα 11 και 16 της Οδηγίας Περί Αναγνώρισης, η επικουρική προστασία παύει να παρέχεται στους πρόσφυγες όταν η κατάσταση σε μια χώρα έχει αποκατασταθεί από σοβαρό κίνδυνο δίωξης που οι ίδιοι υφίστανται. Ωστόσο, δεν παύει να υφίσταται το καθεστώς του πρόσφυγα ή του δικαιούχου επικουρικής προστασίας στην περίπτωση που κάποιος έχει υποστεί στο παρελθόν σοβαρή βλάβη εξαιτίας μιας μεταβολής των

συνθηκών, εφόσον πρόκειται να επικαλεστεί επιτακτικούς λόγους για να αρνηθεί την προστασία που του παρέχει η χώρα καταγωγής του (Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2014).

Η Ευρωπαϊκή Ένωση θα πρέπει ακόμη να παρέχει προσωρινή προστασία στους πρόσφυγες όπως ήδη αναφέρθηκε. Η προσωρινή προστασία χορηγείται στις περιπτώσεις όπου τα συστήματα ασύλου των ευρωπαϊκών χωρών κινδυνεύουν να κατακλειστούν από μία ξαφνική μαζική εισροή προσφύγων. Σύμφωνα με την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες (2001), πρόκειται για «ένα εξαιρετικό εργαλείο έκτακτης ανάγκης για την αντιμετώπιση μιας μαζικής και γενικευμένης κατάστασης, όπου υπάρχουν προφανείς ανάγκες προστασίας». Ωστόσο, η μη μόνιμη φύση της προσωρινής προστασίας και κατ' επέκταση η βραχύχρονη διάρκειά της επιβάλλουν ελάχιστα κριτήρια, τα οποία απορρέουν από τις αρχές της Σύμβασης της Γενεύης του 1951. Η αποκατάσταση του καθεστώτος προσωρινής προστασίας πραγματοποιείται όταν βελτιωθεί η κατάσταση στη χώρα καταγωγής ούτως ώστε να μπορέσουν να επιστρέψουν με ασφάλεια οι περισσότεροι αιτούντες άσυλο (UNHCR, 2005).

Επιπλέον, η προσωρινή προστασία διακρίνεται από την συμπληρωματική προστασία, μια άλλη μορφή προστασίας που χορηγείται στο πλαίσιο της εξατομικευμένης αναγνώρισης των αναγκών προστασίας των προσφύγων (UNHCR, 2001). Η παροχή της συμπληρωματικής προστασίας διενεργείται ύστερα από την εξέταση των ισχυρισμών φόβου δίωξης που ενδέχεται να εκδηλώσει ο αιτών άσυλο. Επομένως, όταν η κατάσταση στη χώρα καταγωγής δεν βελτιώνεται σε εύλογο χρονικό διάστημα, προβλέπεται η εξέταση παροχής άλλης μορφής διεθνούς προστασίας όπως της συμπληρωματικής προστασίας.

4.2 Προσπάθειες ένταξης των προσφύγων μέσα από την Ευρωπαϊκή Ένωση

Η ένταξη αποτελεί αναπαλλοτρίωτο κομμάτι της κοινωνικής πολιτικής που ασκούν τα ευρωπαϊκά κράτη και για τον λόγο αυτόν η προσέγγιση και η αξιολόγησή της γίνεται σε συλλογικό επίπεδο. Στόχος της είναι να εξασφαλίσει την κοινωνική συνοχή της εκάστοτε χώρας υποδοχής (Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής, 2018).

Δεδομένης της αυξημένης κινητικότητας του προσφυγικού πληθυσμού σε αρκετά κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ειδικότερα στην Ελλάδα τα τελευταία χρόνια, η Ευρώπη πρέπει να εντείνει τις προσπάθειές της προκειμένου να ενισχύονται οι πολιτικές ένταξης των υπηκόων τρίτων χωρών, συμπεριλαμβανομένων των προσφύγων. Το 2011 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή παρουσίασε μια ευρωπαϊκή ατζέντα για την ένταξη των προσφύγων με στόχο η Ευρώπη να γίνει μια πιο συνεκτική, ευημερούσα και χωρίς αποκλεισμούς κοινωνία. Με αυτό τον τρόπο θα μπορούσαν να επενδυθούν πόροι και ενέργεια στις πολιτικές ένταξης σήμερα.

Ωστόσο, η έλλειψη δεξιοτήτων και οι αυξημένες ανάγκες της αγοράς εργασίας δημιουργούν την ανάγκη για μη αξιοποίηση του δυναμικού των προσφύγων στην Ευρωπαϊκή Ένωση, συνιστώντας έτσι σημαντική σπατάλη πόρων τόσο για τους ίδιους όσο και για την κοινωνία και την οικονομία της χώρας υποδοχής (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2017). Μόνο εάν οι πρόσφυγες καταφέρουν να ενταχθούν με επιτυχία στην κοινότητα υποδοχής θα μπορέσουν να συνεισφέρουν στην οικονομία της Ε.Ε. και να συμβάλλουν στην αντιμετώπιση των δημογραφικών προκλήσεων.

Σύμφωνα με έρευνες προκύπτει ότι οι πρόσφυγες αντιμετωπίζουν σοβαρά εμπόδια στην προσπάθειά τους να ενταχθούν στην αγορά εργασίας αλλά και στο εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας υποδοχής. Αυτό συμβαίνει εξαιτίας των χαμηλών γλωσσικών δεξιοτήτων τους, εφόσον δεν γνωρίζουν τη γλώσσα της χώρας υποδοχής με αποτέλεσμα να δυσκολεύονται να ενσωματωθούν σε αυτή. Η έλλειψη των επαγγελματικών τους προσόντων είναι ένας ακόμη παράγοντας αποκλεισμού των προσφύγων από την αγορά εργασίας.

Συνεπώς η εκπαίδευση και η κατάρτιση συνιστούν καθοριστικά εργαλεία για την επιτυχία της διαδικασίας ένταξης των προσφύγων. Η Ευρωπαϊκή Ένωση σε συνεργασία με τα κράτη, τους κοινωνικούς και οικονομικούς εταίρους και τις οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών οφείλουν να προσφέρουν ορισμένα βασικά προγράμματα γλωσσικής ένταξης σε όλους τους πρόσφυγες από την στιγμή που έχουν εγκατασταθεί σε μια ευρωπαϊκή χώρα. Αυτά τα προγράμματα πρέπει να προσαρμόζονται ανάλογα με τις γλωσσικές ικανότητες και τις ανάγκες του κάθε ατόμου και να συνδυάζουν την εκμάθηση της γλώσσας με την εκμάθηση άλλων δεξιοτήτων ή ακόμη εργασιακών εμπειριών (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2016). Επίσης, εκτός από τους άνδρες και τις γυναίκες, όλα τα παιδιά των προσφύγων ανεξαιρέτως του οικογενειακού ή

πολιτισμικού τους υπόβαθρου έχουν δικαίωμα πρόσβασης στην εκπαίδευση με στόχο την περαιτέρω προσωπική τους ανέλιξη.

Η εκπαίδευση παίζει εξίσου κυρίαρχο ρόλο στην κοινωνικοποίηση των παιδιών καθώς και στην προαγωγή της κοινωνικής συνοχής εντός της σχολικής μονάδας. Με αυτό τον τρόπο οι πιθανότητες ξενοφοβίας, διακρίσεων, ρατσιστικών και στερεοτυπικών αντιλήψεων που αντιμετωπίζουν συχνά τα παιδιά των προσφύγων είναι ελάχιστες για αυτά σε μια χώρα υποδοχής.

Στο πλαίσιο του νέου θεματολογίου δεξιοτήτων για την Ευρώπη η Ευρωπαϊκή Επιτροπή τείνει να προτείνει μέτρα δράσης για την προώθηση της βελτίωσης των δεξιοτήτων των ατόμων με χαμηλό επίπεδο προσόντων. Με αυτό τον τρόπο οι πρόσφυγες θα μπορούσαν να επωφεληθούν από τα χαμηλά προσόντα δίνοντάς τους τη δυνατότητα να ενταχθούν ομαλά στην ελληνική κοινωνία. Το νέο θεματολόγιο δεξιοτήτων για την Ευρώπη εγκρίθηκε από την Επιτροπή τον Ιούνιο του 2016 και αποσκοπεί στη διασφάλιση της σωστής κατάρτισης, των κατάλληλων δεξιοτήτων και της κατάλληλης στήριξης στους κατοίκους της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2017). Με αυτό τον τρόπο οι πρόσφυγες θα μπορούσαν να ενταχθούν ταχύτερα στην αγορά εργασίας αξιοποιώντας ευκολότερη πρόσβαση στην απασχόληση ή την κατάρτιση. Ίσως έτσι καταφέρουν να επιστρέψουν κάποια στιγμή πίσω στην πατρίδα τους παίζοντας σημαντικό ρόλο στην περαιτέρω ανάπτυξη ή ανοικοδόμηση των χωρών τους μέσω των δεξιοτήτων που θα έχουν αποκτήσει εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Ωστόσο, κρίνεται απαραίτητο η Ευρωπαϊκή Ένωση να χρησιμοποιήσει πόρους ούτως ώστε να αξιοποιηθούν όσο το δυνατόν όλες οι δυνατότητες χρηματοδότησης και να ενισχυθεί η αποτελεσματικότητα των προτεινόμενων δράσεων στα πλαίσια της εθνικής και της ευρωπαϊκής πολιτικής για την υποδοχή και την ένταξη των προσφύγων. Για την επίτευξη του στόχου αυτού προτείνεται η στενή συνεργασία όλων των εμπλεκόμενων φορέων της Ένωσης, ανάμεσά τους οι κοινωνικοί και οικονομικοί εταίροι. Η συνεργασία αυτή με μοναδικό προορισμό την ένταξη προσφέρει βασικές αρχές για την ένταξη των προσφύγων στην αγορά εργασίας, έτσι ώστε οι ίδιοι να ενσωματωθούν πλήρως στην κοινωνία και την οικονομία της χώρας υποδοχής και να αποκομίζουν κέρδη από την ένταξή τους (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2017). Οι κοινωνικοί και οικονομικοί εταίροι έχουν αναλάβει κάποιες δεσμεύσεις που αφορούν την οργάνωση

προγραμμάτων καθοδήγησης για την ενσωμάτωση του προσφυγικού πληθυσμού στην αγορά εργασίας ή τη διευκόλυνση της αξιολόγησης των επαγγελματικών τους προσόντων και δεξιοτήτων.

Άλλες πηγές χρηματοδότησης για την υλοποίηση των δράσεων και των πρωτοβουλιών που προβλέπονται στο πλαίσιο της Εθνικής Στρατηγικής για την Ένταξη των προσφύγων είναι το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ), το Ευρωπαϊκό Ταμείο για το Άσυλο, τη Μετανάστευση και την Ένταξη (Τ.Α.Μ.Ε.), το οποίο διευκολύνει την πρόσβαση στην αγορά εργασίας και άλλες ευρωπαϊκές χρηματοδοτικές πρωτοβουλίες όπως είναι το πρόγραμμα Erasmus+. Μέσω του συγκεκριμένου προγράμματος προωθείται η εκπαίδευση και η εκμάθηση νέων γλωσσών για τους νεοαφιχθέντες πρόσφυγες και μετανάστες προκειμένου να ενισχυθούν νέες δεξιότητες καθώς και δεξιότητες που απαιτούνται από την αγορά εργασίας. Επιπλέον, δίνεται έμφαση στη μείωση της πρόωρης εγκατάλειψης από το σχολείο που αποτελεί και έναν από τους στόχους της Ευρώπης 2020.

4.3 Η ευρωπαϊκή παράμετρος ως απάντηση στην προσφυγική κρίση

Μετά την έξαρση των μαζικών προσφυγικών και μεταναστευτικών ροών του 2015, η ελληνική κρατική διοίκηση ήρθε αντιμέτωπη με δύο νέες προκλήσεις την αμέσως επόμενη χρονιά. Το 2016 αναδύθηκαν αφενός το ζήτημα του εγκλεισμού των συνόρων στο «Διάδρομο των Δυτικών Βαλκανίων» και αφετέρου το ζήτημα της Κοινής Δήλωσης Ε.Ε.-Τουρκίας της 18^{ης} Μαρτίου, τα οποία έρχονταν αντιμέτωπησης.

Σύμφωνα με την Κοινή Δήλωση Ε.Ε.-Τουρκίας, η συμφωνία επανεισδοχής που τέθηκε σε εφαρμογή από τον Ιούνιο του 2016, προέβλεπε την συμφωνία της Τουρκίας να δεχθεί την ταχεία επιστροφή όσων μεταναστών δεν χρήζουν διεθνούς προστασίας στις χώρες καταγωγής τους προλαμβάνοντας έτσι τη μετακίνηση προς την Τουρκία και την Ευρώπη (Νικολακοπούλου-Στεφάνου Η., 2016). Η Τουρκία επίσης επεδίωκε να δεχθεί στο έδαφός της όλους τους παράτυπους μετανάστες που συλλαμβάνονται σε τουρκικά ύδατα.

Για την αποτελεσματικότερη διαχείριση των θαλάσσιων συνόρων με την Τουρκία και την αντιμετώπιση των μαζικών εισροών στα ελληνικά νησιά του Αιγαίου, η Ευρωπαϊκή Ένωση προσέφερε οικονομική βοήθεια στην Ελλάδα παρά τις πιέσεις στο σύστημα που

εντάθηκαν εντός του έτους 2015. Με βάση αυτές τις εξελίξεις, η Ελλάδα έπρεπε να διαμορφώσει ένα πλαίσιο υποδοχής προσφύγων. Έτσι, με σχέδιο δράσης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, θα έπρεπε να δημιουργηθούν και να λειτουργήσουν περαιτέρω “κομβικά σημεία υποδοχής” (hotspots) σε πέντε νησιά του Ανατολικού Αιγαίου εκ των οποίων η Λέσβος, η Χίος, η Σάμος, η Κως και η Λέρος. Με αυτό τον τρόπο θα εξασφαλίζεται η ταυτοποίηση, η καταγραφή, η λήψη δακτυλικών αποτυπωμάτων και η υποδοχή των αιτούντων άσυλο και των προσφύγων.

Επιπλέον στα hotspots θα πραγματοποιείται η διάκριση των προσφύγων από τους οικονομικούς μετανάστες. Από τη μία πλευρά θα παρέχεται στους πρόσφυγες προσωρινή προστασία και μετακίνηση προς την ηπειρωτική Ελλάδα, ενώ από την άλλη θα δίνεται η δυνατότητα απέλασης στους οικονομικούς μετανάστες απ’ τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Μάλιστα, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο είχε ζητήσει να επιταχυνθεί η διαδικασία μετεγκατάστασης των δικαιούχων προσωρινής προστασίας από την Ελλάδα, γνωρίζοντας ότι με αυτόν τον τρόπο τα hotspots θα αποφορτιζόνταν από το βάρος της κράτησης των παράτυπα εισερχομένων στα θαλάσσια σύνορα που επωμίστηκαν. Έτσι, η Ε.Ε. επινόησε ένα σύστημα επιμερισμού των βαρών μετεγκατάστασης όλων των δικαιούχων προσωρινής προστασίας. Ο πίνακας που απεικονίζεται παρακάτω δείχνει τον αριθμό των ατόμων που μετεγκαταστάθηκαν συνολικά από την Ελλάδα και την Ιταλία με πρόγραμμα μετεγκατάστασης της Ε.Ε. Με βάση αυτόν, φαίνεται ότι η Γερμανία είναι η πρώτη χώρα με τον μεγαλύτερο αριθμό των ατόμων αυτών.

<i>(updates as of 3 May 2017)</i> Member State	From Greece	From Italy	Total
Belgium	430	121	551
Bulgaria	29	0	29
Croatia	24	9	33
Cyprus	55	10	65
Czech Republic	12	0	12
Estonia	122	0	122
Finland	780	602	1,382
France	3,080	330	3,410
Germany	2,430	1,814	4,244
Ireland	459	0	459
Latvia	281	27	308
Liechtenstein	10	0	10
Lithuania	267	8	275
Luxembourg	216	61	277
Malta	79	47	126
Netherlands	1,211	564	1,775
Norway	417	679	1,096
Portugal	985	299	1,284
Romania	523	45	568
Slovenia	131	35	166
Slovakia	16	0	16
Spain	742	144	886
Sweden	0	39	39
Switzerland	262	579	841
Total	12,561	5,413	17,974

Πίνακας 1: Αριθμός ατόμων που μετεγκαταστάθηκαν με πρόγραμμα μετεγκατάστασης της Ε.Ε.

Πηγή: Διεθνής Οργανισμός Μεταναστεύσεως

Μια δεύτερη λύση στο πρόβλημα της σύγχρονης προσφυγικής κρίσης θα ήταν ο αποτελεσματικός έλεγχος των εξωτερικών συνόρων, ο οποίος αφορά μόνο τα κράτη που συμμετέχουν στον λεγόμενο χώρο ή ζώνη Σένγκεν. Η Ευρωπαϊκή Ένωση χρειάζεται να αναλάβει επιχειρησιακές δράσεις που επηρεάζουν τα κυριαρχικά δικαιώματα των κρατών μελών στα εξωτερικά σύνορα μιας χώρας. Ωστόσο, η φύση της ενωσιακής αρμοδιότητας στο πεδίο ελέγχου των εξωτερικών συνόρων είναι κανονιστική και γι' αυτό τα κράτη πρέπει να εξακολουθήσουν να παραμένουν αρμόδια για τον καθορισμό των συνόρων τους (Νικολακοπούλου-Στεφάνου, 2016).

Ο ευρωπαϊκός εκτελεστικός οργανισμός ο οποίος είναι υπεύθυνος για τον συντονισμό της επιχειρησιακής συνεργασίας των κρατών μελών στα εξωτερικά σύνορα της Ένωσης είναι ο FRONTEX. Ο οργανισμός αυτός λειτουργεί ως Ευρωπαϊκή Συνοριοφυλακή/Ακτοφυλακή που καλείται να αναλάβει κάποια καθήκοντα και μάλιστα τέτοια ώστε να την καταστήσουν μια ομοσπονδιακού τύπου αστυνομική δύναμη, ικανή για τη διεξαγωγή έρευνας και διάσωσης στα θαλάσσια σύνορα, την ανάληψη δράσεων ταχείας επέμβασης σε περιόδους κρίσης, τη χρήση νέων τεχνολογιών, την εξασφάλιση ελεύθερης πρόσβασης στις διαδικασίες ασύλου κτλ.

Η Ελλάδα ήταν η πρώτη χώρα η οποία υπέβαλε αίτημα αλληλεγγύης με σκοπό την ανάπτυξη χερσαίων ομάδων επιτήρησης στα σύνορά της με την Τουρκία. Από το 2010 έως σήμερα ο FRONTEX επιχειρεί να εμπλακεί στις δράσεις αποτροπής εισόδου εκατομμυρίων προσφύγων και μεταναστών στο ελληνικό έδαφος. Άλλωστε, ο στόχος της πολιτικής της Ένωσης είναι η αποτροπή της παράνομης διέλευσης των συνόρων και η σύλληψη των παρανόμως διελθόντων προσφύγων και μεταναστών στα εσωτερικά σύνορα της χώρας από τις αστυνομικές αρχές (Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2014).

Αξίζει επίσης να αναφερθεί ότι κεντρικό στοιχείο για τον έλεγχο των εξωτερικών συνόρων καθίσταται η ενεργοποίηση του συστήματος EURODAC το οποίο αναλαμβάνει την ταυτοποίηση των αιτούντων άσυλο με δακτυλικά αποτυπώματα. Τέθηκε σε λειτουργία τον Ιούλιο του 2015 και έχει στόχο να παρέχει τη δυνατότητα

διερεύνησης, εξακρίβωσης και πρόληψης σοβαρών αξιόποινων πράξεων όπως η τρομοκρατία, η ανθρωποκτονία και η εγκληματικότητα.

Μια άλλη επιχειρησιακή δράση που καλείται να λάβει η Ευρωπαϊκή Ένωση για την αντιμετώπιση της προσφυγικής κρίσης είναι η θέσπιση κοινής ευρωπαϊκής νομοθεσίας για το άσυλο. Πιο συγκεκριμένα, η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Υποστήριξης για το Άσυλο (European Asylum Support Office-EASO) διαδραματίζει ενεργητικό ρόλο αναλαμβάνοντας την ταχύτερη διεκπεραίωση των εκκρεμών αιτήσεων σε πολλά ευρωπαϊκά κράτη. Ωστόσο, στην Ελλάδα παρατηρούνται ορισμένες δυσλειτουργίες και καθυστερήσεις σχετικά με την έκδοση των διοικητικών και δικαστικών αποφάσεων για τη χορήγηση των αιτήσεων ασύλου όπως ακριβώς αναφέραμε και στο Κεφάλαιο 3. Γι' αυτό, η συμβολή του EASO στη βελτίωση της εφαρμογής του Κοινού Ευρωπαϊκού Συστήματος Ασύλου (ΚΕΣΑ) είναι αρκετά σημαντική διότι συμβάλλει υποστηρικτικά υλοποιώντας επιχειρησιακές δράσεις με βάση τις ανάγκες των κρατών μελών και παράλληλα συμβάλλει στην καλύτερη αντιμετώπιση των πιέσεων που υφίστανται τα συστήματα ασύλου και υποδοχής τους (EASO, 2016).

Σύμφωνα με τον Κανονισμό (E.E.) 439/2010 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Υποστήριξης για το Άσυλο θα πρέπει ακόμη να δρα σε συνεργασία με διεθνείς οργανώσεις όπως η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες για να επωφελείται από την παροχή τεχνογνωσίας, μέσων και ανθρώπινου δυναμικού. Με αυτό τον τρόπο θα κλείνουν σε σύντομο χρονικό διάστημα οι εκκρεμείς υποθέσεις σε θέματα αιτήσεων ασύλου. Η διαδικασία αυτή πρέπει να διεξάγεται με δίκαιο τρόπο και να εξασφαλίζεται ο σεβασμός στα δικαιώματα όλων των αιτούντων άσυλο.

Εκτός από την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ, η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Υποστήριξης για το Άσυλο πρέπει να συνεργάζεται και με τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό για τη Διαχείριση της Επιχειρησιακής Συνεργασίας στα Εξωτερικά Σύννορα των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (FRONTEX) προκειμένου να βοηθήσουν τις εθνικές αρχές να αποκτήσουν μια πλήρη εικόνα της κατάστασης σχετικά με τις προσφυγικές ροές εντός της E.E. Η συνεργασία τους έγκειται στην υποστήριξη των κρατών μελών στον τομέα της διαχείρισης των συνόρων και του ασύλου μέσω της κατάρτισης, της έρευνας και της διάσωσης, της συλλογής δεδομένων και της αναλυτικής εργασίας.

Τέλος, σύμφωνα με το άρθρο 80 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ε.Ε. η Ευρώπη θα πρέπει να επιδείξει εσωτερική αλληλεγγύη όσον αφορά την υποδοχή και την αντιμετώπιση των συνεπειών υποδοχής των προσφύγων και των αιτούντων άσυλο. Οι πολιτικές της Ένωσης σχετικά με τους ελέγχους στα σύνορα, τη διαδικασία χορήγησης ασύλου και τη μετανάστευση, καθώς επίσης και η εφαρμογή τους διέπονται από την αρχή της αλληλεγγύης και της δίκαιης κατανομής βαρών μεταξύ των κρατών μελών. Αυτό σημαίνει αυτόματα ότι η Ένωση πρέπει να παρέχει ολόένα και μεγαλύτερη στήριξη στα κράτη μέλη τα οποία επωμίζονται όλο το βάρος των προσφύγων. Με την σειρά τους τα ίδια τα κράτη οφείλουν να ασκούν τις εθνικές πολιτικές τους με πνεύμα κοινής ευθύνης και αλληλεγγύης και να λαμβάνουν υπόψη τα συμφέροντα των κοινωνικών και οικονομικών εταίρων τους στην Ένωση. Ακόμη, για τον σχεδιασμό κοινής ευρωπαϊκής πολιτικής για το άσυλο και τη μετανάστευση πρέπει να λαμβάνονται εξίσου υπόψη τόσο το συλλογικό συμφέρον της Ένωσης όσο και οι ιδιομορφίες κάθε κράτους μέλους.

Βέβαια τα ευρωπαϊκά κράτη, συμπεριλαμβανομένης της Ελλάδας για την οποία γίνεται λόγος στην παρούσα διατριβή, θα πρέπει να διατηρήσουν την αλληλεγγύη τους και σε χρηματοδοτικό επίπεδο. Είναι γνωστό ότι τα ταμεία της Ένωσης καλύπτουν τις δράσεις της και τη λειτουργία των ευρωπαϊκών οργανισμών που αναφέραμε παραπάνω, δηλαδή του FRONTEX και του EASO. Οι περισσότερες δράσεις των ευρωπαϊκών κρατών στα πεδία του ασύλου και της διαχείρισης των εξωτερικών συνόρων χρηματοδοτούνται από τον προϋπολογισμό της Ένωσης (Νικολακοπούλου-Στεφάνου, 2016). Έτσι, το διάστημα 2007-2013 περίοδος του Πολυετούς Προγράμματος Πλαισίου με τίτλο «Αλληλεγγύη και διαχείριση των μεταναστευτικών ροών» λειτούργησαν τέσσερα ταμεία. Συγκεκριμένα λειτούργησαν: α. το Ευρωπαϊκό Ταμείο Προσφύγων (European Refugee Fund-ERF), β. το Ευρωπαϊκό Ταμείο Εξωτερικών Συνόρων (External Border Fund), γ. το Ευρωπαϊκό Ταμείο Ένταξης (European Integration Fund) και δ. το Ευρωπαϊκό Ταμείο Επιστροφών (European Return Fund).

Εκείνη την περίοδο η Ελλάδα είχε λάβει χρηματοδοτήσεις και από τα τέσσερα τότε υφιστάμενα ευρωπαϊκά Ταμεία που έφταναν γύρω στο ύψος των 305 εκατομμυρίων ευρώ. Η δράση αυτή αποσκοπούσε στην αντιμετώπιση επειγουσών καταστάσεων σχετικά με την επίλυση της προσφυγικής κρίσης. Έτσι λοιπόν βλέπουμε ότι η ανάγκη ευρωπαϊκής αλληλεγγύης σε χρηματοδοτικό επίπεδο είναι καταλυτικής σημασίας για

την Ελλάδα, ενώ παράλληλα απαιτείται δέσμευση για αποτελεσματική υλοποίηση των πολιτικών της Ένωσης από τους κοινωνικούς και οικονομικούς εταίρους.

Σύνοψη Τέταρτου Μέρους

Στο κεφάλαιο αυτό αναλύθηκε ο ρόλος της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ, ο οποίος έχει καταλυτική σημασία για τη ζωή των προσφύγων, των επαναπατρισθέντων και των εσωτερικά εκτοπισμένων πληθυσμών συμβάλλοντας στον συντονισμό δράσεων για τη διεθνή προστασία των πληθυσμών αυτών. Συνοπτικά οι δράσεις της έγκεινται στην υιοθέτηση τριών παραδοσιακών λύσεων όπως ο εθελοντικός επαναπατρισμός, η τοπική ένταξη και η μετεγκατάσταση, στη διαχείριση του προβλήματος της ανιθαγένειας μέσα από την Ατζέντα για την Προστασία των Προσφύγων και στην παροχή υλικής ανθρωπιστικής βοήθειας σε όσους πρόσφυγες έχουν ανάγκες. Βέβαια όλες οι δράσεις της βασίζονται στην συνεργασία κρατών, κυβερνήσεων και ιδιωτών μαζί με την ίδια την Ύπατη Αρμοστεία, αποσκοπώντας στην αντιμετώπιση της προσφυγικής κρίσης σε παγκόσμια κλίμακα. Απαραίτητη καθίσταται και η εγκαθίδρυση του διεθνούς συστήματος προστασίας των προσφύγων για την ανταπόκριση στις επιπτώσεις των αναγκαστικών πληθυσμιακών μετακινήσεων. Η αστικοποίηση, η κλιματική αλλαγή και οι φυσικές καταστροφές ωθούν διαρκώς εκατομμύρια πρόσφυγες να εκπατριστούν και να μετακινηθούν σε όλη την έκταση της Ευρώπης. Στη συνέχεια έγινε εκτενής αναφορά πάνω στις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας 4636/2019 για τη διεθνή προστασία των προσφύγων σύμφωνα με την Οδηγία Περί Αναγνώρισης του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 13^{ης} Δεκεμβρίου 2011. Βάσει του διεθνούς προσφυγικού δικαίου και του δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης οι διατάξεις της Οδηγίας αφορούν την παύση της διεθνούς προστασίας, τον αποκλεισμό από αυτήν, την επάρκεια ή ανεπάρκεια κρατικής προστασίας κ.ά. Επιπλέον, η τήρηση της αρχής της μη επαναπροώθησης αποτελεί θεμελιώδες στοιχείο της προστασίας των προσφύγων, η οποία αναγνωρίζεται από την Σύμβαση της Γενεύης του 1951 και το Πρωτόκολλο του 1967. Η Ευρωπαϊκή Ένωση οφείλει να εντείνει τις προσπάθειές της όσον αφορά την ένταξη των προσφύγων στην Ελλάδα υιοθετώντας την ευρωπαϊκή ατζέντα για την ένταξή τους από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και συμβάλλοντας στη δημιουργία ενός σχεδίου δράσης για την στήριξη των κρατών μελών σχετικά με την ένταξη των υπηκόων τρίτων χωρών. Ακόμη, δόθηκε έμφαση στο κλείσιμο των συνόρων στο «Διάδρομο των Δυτικών Βαλκανίων» καθώς και στην Κοινή Δήλωση Ε.Ε.-Τουρκίας

που αντιμετώπισε ο ελληνικός κρατικός μηχανισμός το 2016. Το γεγονός αυτό έδωσε έναυσμα στην Ένωση να προβεί σε κάποιες ενέργειες με στόχο την επίλυση της προσφυγικής κρίσης. Έτσι, ορισμένες από τις δράσεις της Ένωσης αφορούν στη διαμόρφωση ενός πλαισίου υποδοχής των προσφύγων από την Ελλάδα προκειμένου να λειτουργήσουν τα κομβικά σημεία υποδοχής (hotspots) για την ταυτοποίηση, την καταγραφή και τη λήψη δακτυλικών αποτυπωμάτων μέσω του ευρωπαϊκού συστήματος EURODAC. Η διαδικασία μετεγκατάστασης και ο αποτελεσματικός έλεγχος των εξωτερικών συνόρων εντός της ζώνης Σένγκεν με την ενίσχυση του ευρωπαϊκού οργανισμού Συνοριοφυλακής/Ακτοφυλακής FRONTEX αποτελούν εξίσου βασικές ενέργειες που προσπαθούν να δώσουν απάντηση στην προσφυγική κρίση. Τέλος, θα μπορούσαμε να πούμε ότι έχει έρθει η στιγμή για την ανάγκη θέσπισης κοινής ευρωπαϊκής νομοθεσίας για το άσυλο με την συμβολή του EASO στο πλαίσιο της λειτουργίας του Κοινού Ευρωπαϊκού Συστήματος Ασύλου. Η αρχή της αλληλεγγύης είναι επομένως καθοριστική διότι διευκολύνει τα κράτη μέλη να αποφορτιστούν από το βάρος της προσφυγικής κρίσης που επωμίζονται, ανοίγοντας πρόσφορο έδαφος για τη δημιουργία ενός δικαιότερου συστήματος κατανομής ευθυνών των κρατών.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η Ελλάδα παρέμενε για μεγάλο χρονικό διάστημα η κυριότερη πύλη εισόδου προσφύγων και μεταναστών φιλοξενώντας εκατοντάδες χιλιάδες πρόσφυγες, εσωτερικά εκτοπισμένους και μετανάστες στο έδαφός της. Ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια έχει μετατραπεί σε χώρα προορισμού στην Ευρωπαϊκή Ένωση λόγω της πολιτικής και οικονομικής της σταθερότητας αλλά και εξαιτίας της γεωγραφικής της θέσης. Με αυτό τον τρόπο συνιστά σταυροδρόμι μεταξύ των χωρών της βόρειας και κεντρικής Ευρώπης και των χωρών της Αφρικής και της Ασίας.

Το προσφυγικό φαινόμενο αποτελεί σήμερα ένα από τα πιο φλέγοντα ζητήματα που καλείται να αντιμετωπίσει η χώρα μας σε μεγάλο βαθμό. Οι πρόσφυγες απ' τη Συρία, το Ιράκ, το Αφγανιστάν και το Πακιστάν ζουν καθημερινά με την ανασφάλεια επιστροφής στις πατρίδες τους, ενώ την ίδια στιγμή επικρατεί ένα χάος και μια παγκόσμια ανθρωπιστική τραγωδία στις χώρες προέλευσης λόγω των πολέμων, της βίας, της τρομοκρατίας και άλλων ακραίων καταστάσεων. Γι' αυτούς ακριβώς τους λόγους οι πρόσφυγες επιδιώκουν να μετακινηθούν στην Ελλάδα με την προοπτική ότι θα τους δοθεί πολιτικό άσυλο, παραμένοντας για κάποιο διάστημα εκεί. Ωστόσο, συμπεραίνουμε ότι με δεδομένες τις ελλείψεις και τα κενά που έχουν δημιουργηθεί στο οργανωτικό πλαίσιο του συστήματος ασύλου αλλά και τις πολύμηνες καθυστερήσεις για την υποβολή αίτησης ασύλου τόσο στα νησιά όσο και στην ίδια την ενδοχώρα, η χορήγηση διεθνούς προστασίας καθίσταται αδύνατη για τους πρόσφυγες στη χώρα υποδοχής. Η απουσία ενός εθνικού και ευρωπαϊκού σχεδίου διαχείρισης και κοινής ολοκληρωμένης ευρωπαϊκής πολιτικής σε θέματα μετανάστευσης και ασύλου είναι η αφορμή για την αδυναμία χορήγησης ασύλου.

Μια θεμιτή ευρωπαϊκή κοινωνική πολιτική θα προέβλεπε την πρόσβαση στο άσυλο μόνο σε εκείνους που εισέρχονται στην Ελλάδα νόμιμα και έχουν αναγνωριστεί πρόσφυγες με βάση την ελληνική νομοθεσία. Διαφορετικά οι παράτυπα εισελθόντες στη χώρα αλλοδαποί δεν θα έπρεπε να αιτηθούν άσυλο από την στιγμή που πρόκειται να παραβιάσουν το σύστημα διεθνούς προστασίας ή διώκονται για ποινικά αδικήματα. Ωστόσο, σύμφωνα με τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ο καθένας έχει το δικαίωμα υποβολής αίτησης ασύλου ανεξαρτήτως των προϋποθέσεων που αυτός πληροί ή δεν πληροί κατά την είσοδό του στη χώρα

υποδοχής. Έτσι λοιπόν, η αναθεώρηση του Κανονισμού «Δουβλίνο III» κατέστη απαραίτητη για την ευθύνη εξέτασης κάθε αίτησης διεθνούς προστασίας του αλλοδαπού.

Ακόμη, φαίνεται ότι η Κοινή Δήλωση Ε.Ε.-Τουρκίας δεν λειτούργησε αποτελεσματικά στη χώρα με αποτέλεσμα το αίτημα της Ευρωπαϊκής Ένωσης για παράνομη κράτηση αλλοδαπών και επαναπροωθήσεις στην Τουρκία. Για να καταφέρει η Τουρκία να καταστεί ασφαλής τρίτη χώρα, οφείλει να μειώσει κατά το δυνατόν τις επαναπροωθήσεις των προσφύγων και να μεριμνήσει για την προστασία και τις συνθήκες διαβίωσής τους. Η Ελλάδα λοιπόν θα πρέπει να επιτείνει τις προσπάθειές της στο πλαίσιο της διεθνούς διπλωματίας για να καταφέρει να διαχειριστεί το προσφυγικό. Μια αποτελεσματική λύση θα ήταν η προώθηση των βασικών αξιών και εγγυήσεων του διεθνούς προσφυγικού δικαίου χωρίς αυτό να συνεπάγεται οποιαδήποτε παραβίασή του, ώστε να γεφυρωθούν οι σχέσεις μεταξύ Ε.Ε.-Τουρκίας.

Η ελληνική κοινωνία οφείλει επίσης να σέβεται και να διασφαλίζει τα θεμελιώδη κοινωνικά δικαιώματα των προσφύγων και των αιτούντων άσυλο, οι οποίοι αντιμετωπίζονται συχνά με ασέβεια και πέφτουν θύματα ρατσισμού και ξενοφοβίας. Στόχος είναι να αντιμετωπίζονται όλοι οι άνθρωποι με σεβασμό, αξιοπρέπεια και ανεκτικότητα ανεξαιρέτως καταγωγής, αναγνωρίζοντας τις πολιτιστικές και θρησκευτικές τους καταβολές. Απλούστερα θα λέγαμε ότι η ισότιμη μεταχείριση των Ελλήνων πολιτών απέναντι στους πρόσφυγες τους καθιστά ενεργά μέλη της κοινωνίας απολαμβάνοντας ίσα δικαιώματα και υποχρεώσεις. Μην ξεχνάμε άλλωστε ότι η εξασφάλιση των κοινωνικών δικαιωμάτων των προσφύγων και των αιτούντων άσυλο είναι άμεσα συνδεδεμένη με την ομαλή ένταξή τους στη χώρα μας.

Η διεθνής προστασία των προσφύγων υπό την εντολή της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες αποτελεί θεμέλιο λίθο της Σύμβασης της Γενεύης του 1951 και του Πρωτοκόλλου της, απ' όπου απορρέει το Καταστατικό της. Φαίνεται ότι οι δράσεις της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ σε επιχειρησιακό επίπεδο παίζουν καθοριστικό ρόλο στη ζωή των προσφύγων, των εκτοπισμένων πληθυσμών και των επαναπατρισθέντων. Η συνεργασία της με κρατικούς φορείς, κυβερνήσεις και άλλες μη κυβερνητικές οργανώσεις συμβάλλει στην παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας για εκείνους που έχουν μεγαλύτερη ανάγκη προσφέροντάς τους τέτοιες υπηρεσίες, συμβατές με την αξιοποίηση πόρων και τεχνογνωσίας. Επιπλέον, η επέμβαση της

Ύπατης Αρμοστείας στην εξεύρεση βιώσιμων λύσεων για τους πρόσφυγες αποσκοπεί στην επίλυση παρατεταμένων προσφυγικών καταστάσεων. Έτσι, είναι σημαντικό να τονιστεί ότι η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ συμπεριλαμβάνει όλους τους πρόσφυγες, τους εσωτερικά εκτοπισμένους, τους αιτούντες άσυλο και τους ανιθαγενείς στην παροχή προστασίας, μεριμνώντας για το κοινό καλό.

Η εγκαθίδρυση του διεθνούς συστήματος προστασίας των προσφύγων που έχει στόχο να ανταποκριθεί στις επιπτώσεις των εξαναγκαστικών πληθυσμιακών μετακινήσεων, θα έδινε πιθανότατα μια λύση στον αυξανόμενο αριθμό των ατόμων που εγκαθίστανται προσωρινά ή μόνιμα στην Ελλάδα τα τελευταία χρόνια. Υπό αυτό το πρίσμα θα πρέπει να υπάρξει διεθνής αλληλεγγύη από τα κράτη και απ' την ευρύτερη κοινότητα προκειμένου η χώρα μας να καταφέρει να αντιμετωπίσει τις προκλήσεις της αστικοποίησης, της κλιματικής αλλαγής και των φυσικών καταστροφών που προκαλούν οι αναγκαστικές μετακινήσεις πληθυσμών σε παγκόσμιο επίπεδο.

Επιπροσθέτως, οι δυσκολίες ένταξης των προσφύγων στην αγορά εργασίας και στο εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας μας εξαιτίας των χαμηλών γλωσσικών δεξιοτήτων τους δημιουργούν έναν σοβαρό προβληματισμό απ' την πλευρά της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με το μέλλον των ανθρώπων αυτών. Γι' αυτό ο ρόλος της εκπαίδευσης και της επαγγελματικής κατάρτισης είναι βασικός ως προς την ομαλή ένταξη του προσφυγικού πληθυσμού στην ελληνική κοινωνία. Μέσα από την εκμάθηση γλωσσικών δεξιοτήτων οι πρόσφυγες θα έχουν τη δυνατότητα να ενταχθούν ακόμη πιο γρήγορα στην αγορά εργασίας βελτιώνοντας σιγά σιγά το χαμηλό επίπεδο των επαγγελματικών τους προσόντων. Μάλιστα, το νέο θεματολόγιο δεξιοτήτων για την Ευρώπη, το οποίο εγκρίθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή το 2016 και εξακολουθεί να συμπεριλαμβάνεται έως και σήμερα στο σχέδιο δράσης για την ένταξη των υπηκόων τρίτων χωρών, αναδεικνύεται επωφελές για την ενίσχυση βελτίωσης των δεξιοτήτων εκείνων των ατόμων με χαμηλό επίπεδο προσόντων. Οι πηγές χρηματοδότησης και οι πόροι που έχουν επενδυθεί για την υλοποίηση δράσεων στο πλαίσιο της Εθνικής Στρατηγικής για την Ένταξη των προσφύγων συμβάλλουν θετικά στις προσπάθειες ένταξης των πληθυσμών αυτών στη χώρα μας.

Ο Νόμος 4636/2019 προβλέπει ορισμένες διατάξεις και άρθρα σχετικά με τις απαιτήσεις για την αναγνώριση προσώπων ως προσφύγων ή ως χρήζοντων διεθνούς προστασίας, για τα άτομα που δικαιούνται επικουρική προστασία και για το

περιεχόμενο της παρεχόμενης προστασίας. Η ισχύς της ελληνικής νομοθεσίας είναι απαραίτητη για τη διαφύλαξη του διεθνούς προσφυγικού δικαίου και του διεθνούς δικαίου των δικαιωμάτων του ανθρώπου όσον αφορά την προστασία των προσφύγων. Η παροχή προσωρινής και συμπληρωματικής προστασίας πέραν της επικουρικής καθίσταται αναγκαία σε περίπτωση μη έγκαιρης βελτίωσης κάποιας κρίσιμης κατάστασης στη χώρα καταγωγής των αιτούντων άσυλο και των προσφύγων. Επίσης, ως μην ξεχνάμε ότι το πιο θεμελιώδες στοιχείο για την προστασία των προσφύγων αποτελεί η αρχή της μη επαναπροώθησης, η οποία αναγνωρίζεται από την Σύμβαση της Γενεύης του 1951 και το Πρωτόκολλο του 1967.

Πάντως, εάν δεν εφαρμοστεί η συμφωνία επανεισδοχής με βάση την Κοινή Δήλωση Ε.Ε.-Τουρκίας θα υπάρχει σοβαρός κίνδυνος να πολλαπλασιαστεί ο αριθμός των υπό κράτηση παράνομων αλλοδαπών. Για τον λόγο αυτόν, τα κράτη πρώτης υποδοχής συμπεριλαμβανομένης της Ελλάδας πρέπει να προνοήσουν για ένα αποτελεσματικό σύστημα επιμερισμού των βαρών το οποίο θα τα αποφόρτιζε από την πίεση των συνεχόμενων προσφυγικών και μεταναστευτικών ροών. Στο πλαίσιο του συστήματος αυτού προβλέπεται η διαδικασία μετεγκατάστασης των δικαιούχων προσωρινής προστασίας η οποία πρέπει να επιταχυνθεί περιορίζοντας την πίεση στα σημεία πρώτης υποδοχής (hotspots). Η Ευρωπαϊκή Ένωση πρέπει συνεπώς να διευθετήσει ένα καλά διαμορφωμένο πλαίσιο υποδοχής των προσφύγων στη χώρα μας με σκοπό να πραγματοποιείται επιτυχώς η ταυτοποίηση, η καταγραφή και η λήψη δακτυλικών αποτυπωμάτων μέσω του ευρωπαϊκού συστήματος EURODAC.

Αξίζει να σημειωθεί ότι ο FRONTEX συνεχίζει μέχρι σήμερα να συντονίζει επιχειρησιακές δράσεις στα θαλάσσια σύνορα της χώρας μας, αποσκοπώντας στην αποτροπή παράνομης διέλευσης των εξωτερικών συνόρων και στη σύλληψη των παράτυπα εισελθόντων προσφύγων και μεταναστών στην ίδια την ενδοχώρα. Μια λύση θα ήταν οι αλληπάλληλες προσπάθειες των αστυνομικών αρχών για ενδελεχή έλεγχο των εξωτερικών συνόρων με σκοπό την αποφυγή των αθρόων προσφυγικών ροών στο ελληνικό έδαφος.

Η θέσπιση κοινής ευρωπαϊκής νομοθεσίας για το άσυλο θα διευκόλυνε τα κράτη μέλη να διεκπεραιώνουν σε σύντομο χρονικό διάστημα τις εκκρεμείς αιτήσεις ασύλου. Συνεπώς, το Κοινό Ευρωπαϊκό Σύστημα Ασύλου θα πρέπει να επιδείξει εντιμότητα και επαγρύπνηση ως προς την έκδοση των διοικητικών και δικαστικών αποφάσεων οι

οποίες έως τώρα φαίνεται ότι καθυστερούν να υλοποιηθούν στην Ελλάδα. Είναι εξίσου σημαντική η διεύρυνση των πόρων χρηματοδότησης απ' την πλευρά της Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Υποστήριξης για το Άσυλο (EASO), συμβάλλοντας παράλληλα στις αναδυόμενες ανάγκες των κρατών μελών με δίκαιο τρόπο.

Εν κατακλείδι, η ανάδειξη της αλληλεγγύης τόσο σε διπλωματικό όσο και σε χρηματοδοτικό επίπεδο παίζει σπουδαίο ρόλο για τη χώρα μας. Η στενή συνεργασία της Ένωσης με τα κράτη μέλη σχετικά με τους ελέγχους στα εξωτερικά σύνορα και τη διαδικασία χορήγησης ασύλου των αιτούντων άσυλο θα συνιστούσε μια ολοκληρωμένη κοινή ευρωπαϊκή πολιτική για το άσυλο και τη μετανάστευση. Εξάλλου, η αρχή της αλληλεγγύης πρέπει να βασίζεται τόσο στο συλλογικό συμφέρον της Ένωσης όσο και στις ιδιαιτερότητες κάθε κράτους μέλους για την καλύτερη διαχείριση του προσφυγικού φαινομένου. Βλέπουμε ότι το προσφυγικό θα εξακολουθήσει να ταλαιπωρεί τη χώρα μας για αρκετά ακόμη χρόνια δίνοντας τη δυνατότητα στους επιστήμονες για περαιτέρω εμβάθυνση της βιβλιογραφίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. ΒΙΒΛΙΑ-ΑΡΘΡΑ

Έμκε-Πουλοπούλου Η. (2007), *Η μεταναστευτική πρόκληση*, Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.

Νικολαΐδη Α. (2011), *Το ηθικό υπόβαθρο της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης στις μη κυβερνητικές οργανώσεις και στα γραφεία της Υπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες στην Ελλάδα*, Αθήνα: Εκδοτικός Οργανισμός Λιβάνη.

Νικολακοπούλου-Στεφάνου, Η. (2016) Οι Πολιτικές Μετανάστευσης και Ασύλου. Στο Ν. Μαραβέγιας (επιμ.). *Δημιουργία, Εξέλιξη, Προοπτικές*. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική Α.Ε., σελ. 459-482.

Ξενάκη Χ. (2001), *Οι πρόσφυγες του κόσμου, 2000: πενήντα χρόνια ανθρωπιστικής δράσης*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή της Ελλάδος (2017), *Ανθρώπινες Ροές στην Ελλάδα και την Ευρώπη σήμερα. Πτωχές του φαινομένου και Τρόποι Αντιμετώπισης*, Αθήνα: Ειδική Έκδοση.

Παπαδοπούλου Δ. (2016), *Το Προσφυγικό Φαινόμενο: Η Ελληνική και η Διεθνής Εμπειρία*. ΕΑΠ.

Ροντιέ Κ. (2016), *Μετανάστες και πρόσφυγες: απαντήσεις σε αναποφάσιστους ανήσυχους και επιφυλακτικούς*, Αθήνα: ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΟΥ ΕΙΚΟΣΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ.

Ρούκουνας Ε. (1995), *Διεθνής Προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων*, Αθήνα: Εκδόσεις Βιβλιοπωλείον της «ΕΣΤΙΑΣ».

Σπυροπούλου Γ., Χριστόπουλος Δ. (2016), *Προσφυγικό: «Θα τα καταφέρουμε;»*, Αθήνα: Εκδόσεις ΠΑΠΑΖΗΣΗ.

Τρουμπέτα Σ. (2012), *Το Προσφυγικό και Μεταναστευτικό Ζήτημα: διαβάσεις και μελέτες συνόρων*, Αθήνα: Εκδόσεις ΠΑΠΑΖΗΣΗ.

Φίλης Κ. (2017), *Πρόσφυγες, Ευρώπη, Ανασφάλεια*, Αθήνα: ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ.

Cabot H. (2014), *On the Doorstep of Europe. Asylum and Citizenship in Greece*, University of Pennsylvania Press Philadelphia.

Theodorides N. & Dimitrakopoulos I.N. (2004), *RAXEN Analytical Report on Legislation*, Greece. RAXEN National Focal Point Greece. Antigone Information and Documentation Centre. Vienna: EUMC.

2. ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

Νόμος 1975/1991, «Είσοδος-Εξοδος, παραμονή, εργασία, απέλαση αλλοδαπών, διαδικασία αναγνώρισης αλλοδαπών προσφύγων και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ Α' 184, 4/12/1991.

Νόμος 2910/2001, «Είσοδος και παραμονή αλλοδαπών στην Ελληνική Επικράτεια. Κτήση της Ελληνικής Ιθαγένειας με πολιτογράφηση και άλλες διατάξεις», Αθήνα: ΦΕΚ 91, τ. Α.

Νόμος 3907/2011, «Ίδρυση Υπηρεσίας Ασύλου και Υπηρεσίας Πρώτης Υποδοχής, προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας προς τις διατάξεις της Οδηγίας 2008/115/ΕΚ σχετικά με τους κοινούς κανόνες και διαδικασίες στα κράτη-μέλη για την επιστροφή των παρανόμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών και λοιπές διατάξεις», ΦΕΚ Α' 7, 26/01/2011.

Νόμος 4636/2019, «Περί Διεθνούς Προστασίας και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ Α' 169, 1/11/2019.

Προεδρικό Διάταγμα 189/1998, «Προϋποθέσεις και διαδικασία παροχής άδειας εργασίας ή άλλης βοήθειας για επαγγελματική αποκατάσταση των αναγνωρισμένων από την πολιτεία ως προσφύγων, των αιτούντων άσυλο και των προσωρινά διαμενόντων για ανθρωπιστικούς λόγους», ΦΕΚ Α' 140, 25/06/1998.

Προεδρικό Διάταγμα 266/1999, «Διοικητική υπαγωγή και λειτουργία του υφισταμένου στο Λαύριο Αττικής Κέντρου Προσφύγων και κοινωνική προστασία των αναγνωρισμένων προσφύγων, των αιτούντων άσυλο και των παραμενόντων για ανθρωπιστικούς λόγους», ΦΕΚ 217, τ.Α.

3. ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΕΣ ΠΗΓΕΣ-ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ

Amnesty International (2019), *Defending Human Rights*, [Cited 24/01/2019]
<<https://www.amnesty.org.au/refugee-and-an-asylum-seeker-difference/>>

Asylum Information Database (2017), *Όψεις της διαδικασίας ασύλου*, [προσπελάστηκε στις 5/04/2017]

<https://www.asylumineurope.org/sites/default/files/resources/aitima_on_hold.pdf>

Dianeosis (2016), *Το Προσφυγικό Πρόβλημα το 2015*, [προσπελάστηκε στις 28/02/2016] <<https://www.dianeosis.org/2016/02/to-profil-twn-prosfygikwn-rown-pros-tin-ellada-to-2015/>>

Διεθνής Αμνηστία (2016), *Συρία: Η προσφυγική κρίση σε αριθμούς*, [προσπελάστηκε στις 22/12/2016] <<https://www.amnesty.gr/news/articles/article/20615/syria-i-prosfygiki-krisi-se-arithmoys>>

EASO Ετήσια Γενική Έκθεση 2016 [προσπελάστηκε στις 13/06/2017]
<<https://easo.europa.eu/sites/default/files/EASO-AGR-2016-ELN.pdf>>

EPP Congress (2015), *Protecting refugees-securing the EU's external borders-stepping up action against irregular migration*, [Cited 22/10/2015]

<<https://www.epp.eu/papers/protecting-refugees-securing-the-eus-external-borders-stepping-up-action-against-irregular-migration/>>

European Commission (2019), *Asylum statistics/ Statistics Explained*, [Cited 10/05/2019] <<https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/pdfscache/5777.pdf>>

European Parliament (2019), *Reform of the Dublin system*, [Cited 1/03/2019]
<https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/586639/EPRS_BRI%282016%29586639_EN.pdf>

European Union Agency for Fundamental Rights (2007), *Right to Asylum*, [Cited 14/12/2007] <<https://fra.europa.eu/en/eu-charter/article/18-right-asylum>>

Ευρωπαϊκό Κέντρο Αριστείας Jean Monnet (2018), *Η Συριακή Κρίση και η ανάγκη μετανάστευσης. Η διαμονή και οι συνθήκες διαβίωσης στο Κ.Υ.Τ. της Χίου*, [προσπελάστηκε τον Ιούνιο 2018]

<<https://jmce.gr/portal/wp-content/uploads/2018/10/Vas.-Mani- -H-Syriaki-krysi.pdf>>

Ευρωπαϊκό Κέντρο Αριστείας Jean Monnet (2018), *Η Κοινή Δήλωση Ε.Ε.-Τουρκίας για την επανεισδοχή των παράτυπων μεταναστών: Νομική Ισχύς, Εφαρμογή και Κωλύματα*, [προσπελάστηκε τον Ιανουάριο 2018]

<<https://jmce.gr/portal/wp-content/uploads/2018/07/Natsouli-Maniadaki-Koini-Dilosi-EE-Tourkias.pdf>>

Ευρωπαϊκή Ένωση (2016), *Πρόσβαση στη διαδικασία ασύλου. Τι πρέπει να γνωρίζετε*, [προσπελάστηκε το 2016]

<<https://www.easo.europa.eu/sites/default/files/Practical%20Tools-%20Access%20To%20Procedures-FAQ-EL.pdf.pdf>>

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2011), *Η Ευρωπαϊκή Ατζέντα για την ένταξη-οι επιτυχώς ενταγμένοι μετανάστες εμπλουτίζουν την Ε.Ε. από οικονομική και πολιτιστική άποψη*, [προσπελάστηκε στις 20/07/2011]

<https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/el/IP_11_911>

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2016), *Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών: Σχέδιο δράσης για την ένταξη των υπηκόων τρίτων χωρών*, [προσπελάστηκε στις 7/06/2016]

<<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:52016DC0377>>

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2017), *Ένταξη των προσφύγων: Η Επιτροπή ενώνει τις δυνάμεις της με τους κοινωνικούς και οικονομικούς εταίρους*, [προσπελάστηκε στις 20/12/2017]

<https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/el/IP_17_5352>

ΕΛΙΑΜΕΠ Εισαγωγική Έκθεση (2013), *Η μετανάστευση από το Αφγανιστάν προς τρίτες χώρες και την Ελλάδα*, [προσπελάστηκε στις 21/05/2013]

<https://www.eliamep.gr/wp-content/uploads/2013/09/%CE%95%CE%99%CE%A3%CE%91%CE%93%CE%A9%CE%93%CE%99%CE%9A%CE%97-%CE%95%CE%9A%CE%98%CE%95%CE%A3%CE%97->

[%CE%91%CE%A6%CE%93%CE%91%CE%9D%CE%99%CE%A3%CE%A4%CE%91%CE%9D-1.pdf](#)

ΕΛΙΑΜΕΠ Εισαγωγική Έκθεση (2013), *Ο φαύλος κύκλος της παράτυπης μετανάστευσης από το Πακιστάν στην Ελλάδα και πίσω στο Πακιστάν*, [προσπελάστηκε τον Οκτώβριο 2013]

<http://www.eliamep.gr/wp-content/uploads/2013/10/%CE%95%CE%99%CE%A3%CE%91%CE%93%CE%A9%CE%93%CE%99%CE%9A%CE%97-%CE%95%CE%9A%CE%98%CE%95%CE%A3%CE%97-%CE%A0%CE%91%CE%9A%CE%99%CE%A3%CE%A4%CE%91%CE%9D.pdf>

Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες (2004), *Έκθεση Πεπραγμένων*, [προσπελάστηκε την 1/01/2014]

<https://www.gcr.gr/media/k2/attachments/Aitisia_Anafora_2004_el.pdf>

Fernando Gonzalo E. (2019), *The Dublin Asylum System: An Old Challenge for the New European Executive*, [Cited 24/09/2019]

<<https://blogs.eurac.edu/eureka/the-dublin-asylum-system-an-old-challenge-for-the-new-european-executive/>>

Greek Council for Refugees (2015), *Report of the Greek Council for Refugees to the UN Committee on economic, social and cultural rights in view of its 55th Session*, [Cited 08/01/2015]

<https://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CESCR/Shared%20Documents/GRC/INT_CESCR_ICO_GRC_19295_E.pdf>

Heinrich Böll Stiftung (2015), *Refugee crisis in Greece*, [Cited 22/10/2015]

<<https://gr.boell.org/en/2015/10/22/refugee-crisis-greece>>

Home Office (2020), *Dublin III Regulation*, [Cited 30/04/2020]

<https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/882400/Dublin-III-regulation-v3.0ext.pdf>

Human Rights Watch (2008), *Εγκλωβισμένοι σε μια περιστρεφόμενη πόρτα: Ιρακινοί και Άλλοι Αιτούντες Άσυλο και Μετανάστες στην Ελληνο-Τουρκική Είσοδο στην Ευρωπαϊκή Ένωση*, [προσπελάστηκε τον Νοέμβριο 2008] <<https://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/opendocpdf.pdf?reldoc=y&docid=492e6c9f2>>

Human Rights Watch (2017), *Ελλάδα: Ένα Έτος Ταλαιπωρίας για τους Αιτούντες Άσυλο*, [προσπελάστηκε στις 17/03/2017] <<https://www.hrw.org/el/news/2017/03/17/301279>>

IDMC (2013), *Who are internally displaced people?* <<https://www.internal-displacement.org/internal-displacement>>

Kalantzakos S. (2017), *A Paradox in today's Europe: Greece's Response to the Syrian Refugee Crisis*, [Cited 16/01/2017] <<https://www.socialsciencefortheworld.com/a-paradox-in-todays-europe-greeces-response-to-the-syrian-refugee-crisis/>>

Kiagia M., Kriona M. & Georgaca E. (2010), *Social Integration of Refugees and Asylum Applicants in Greece*, Hellenic Journal of Psychology Vol 7, 38-68. [Cited on January 2010] <https://www.researchgate.net/publication/256437832_The_social_integration_of_refugees_and_asylum_seekers_in_Thessaloniki>

OHCHR (1996), *Internally Displaced Persons* <<https://www.ohchr.org/EN/Issues/IDPersons/Pages/Issues.aspx>>

Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2014) & Συμβούλιο της Ευρώπης (2014), *Εγχειρίδιο σχετικά με την ευρωπαϊκή νομοθεσία σε θέματα ασύλου, συνόρων και μετανάστευσης*, [προσπελάστηκε στις 19/12/2013] <https://fra.europa.eu/sites/default/files/handbook-law-asylum-migration-borders-2nded_el.pdf>

Power Politics (2016), *Πυρηνικά όπλα του Πακιστάν*, [Cited 24/11/2016] <<https://powerpolitics.eu/%CF%80%CF%85%CF%81%CE%B7%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AC-%CF%8C%CF%80%CE%BB%CE%B1->

[%CF%84%CE%BF%CF%85-](#)

[%CF%80%CE%B1%CE%BA%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%AC%CE%BD/](#)

Παναγιωτοπούλου Ρ., 2019. *Μεταναστευτικές και προσφυγικές ροές στην Ελλάδα την περίοδο 2015-2017: Μια περιγραφική καταγραφή*. Τεύχος 35, 1109-6284. Full-text [online]. Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών. [προσπελάστηκε τον Απρίλιο 2018]

<https://www.researchgate.net/publication/324602471_Metanasteutikes_kai_prosphygikes_roes_sten_Ellada_ten_periodo_2015-2017_Mia_perigraphhike_katagraphe>

Παυλόπουλος Π. (2015), *Αλήθειες και μύθοι για το Δουβλίνο II και III*, [προσπελάστηκε στις 22/07/2015] <<https://www.ert.gr/eidiseis/mono-sto-ertgr/alithies-ke-mithi-gia-to-douvlino-ii-ke-iii/>>

Ποσονίδου Ο., Παπαδημητρίου Ε. (2011), *Αναζητώντας προστασία και ασφάλεια*, [προσπελάστηκε τον Μάιο 2011]

<<https://babeldc.gr/wp-content/uploads/2018/02/anazitontas-prostasia-kai-asfaleia.pdf>>

Rights in Exile Programme (2001), *The Cartagena Declaration on Refugees*, [Cited Dec 2001] <<http://www.refugeelegalaidinformation.org/cartagena-declaration-refugees>>

Συνήγορος του Πολίτη (2015), *Ετήσια Έκθεση*, [προσπελάστηκε τον Μάρτιο του 2016] <<https://www.synigoros.gr/resources/docs/ee2015-00-stp.pdf>>

Συνήγορος του Πολίτη (2016), *Ετήσια Έκθεση*, [προσπελάστηκε τον Φεβρουάριο 2017] <<https://www.synigoros.gr/resources/ee2016-00-stp.pdf>>

Sakellis Y., Spyropoulou N. & Ziomas D. (2016), *The refugee crisis in Greece in the aftermath of the 20 March 2016 EU-Turkey Agreement*, [Cited on August 2016]

<<https://www.europeansources.info/record/the-refugee-crisis-in-greece-in-the-aftermath-of-the-20-march-2016-eu-turkey-agreement/>>

UNHCR (2001), *Έκθεση για την κατάσταση των προσφύγων & των αιτούντων άσυλο από το Αφγανιστάν*, [προσπελάστηκε τον Απρίλιο 2001]

<<https://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/opendocpdf.pdf?reldoc=y&docid=4f0303472>>

UNHCR, Εγχειρίδιο της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες: «Καθορισμός του Καθεστώτος του Πρόσφυγα. Καθορίζοντας ποιος είναι πρόσφυγας. Εγχειρίδιο αυτοδιδασκαλίας», Αθήνα: Αυτοέκδοση, 2005.

<<https://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/opendocpdf.pdf?reldoc=y&docid=4d466f392>>

UNHCR (2005), *Εισαγωγή στη Διεθνή Προστασία: Προστατεύοντας τους πρόσφυγες εντολής της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες*, [προσπελάστηκε την 1/01/2005]

<<https://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/opendocpdf.pdf?reldoc=y&docid=4ba87e572>>

UNHCR (2006), *Προστατεύοντας τους πρόσφυγες: Ερωτήσεις & Απαντήσεις*, [προσπελάστηκε τον Ιούλιο 2019]

<https://www.unhcr.org/gr/wp-content/uploads/sites/10/2019/07/en_6_prosfyges.pdf>

UNHCR (2012), *Οι Πρόσφυγες του Κόσμου. Σε Αναζήτηση Αλληλεγγύης*, [προσπελάστηκε τον Ιούλιο 2019]

<https://www.unhcr.org/gr/wp-content/uploads/sites/10/2019/07/OI_PROSFYGES_TOY_KOSMOY.pdf>

UNHCR (2014), *Protecting Refugees & the Role of UNHCR*, [Cited October 2014]

<<https://www.unhcr.org/509a836e9.pdf>>

UNHCR (2016), *UNHCR viewpoint: 'Refugee' or 'migrant'-Which is right?* [Cited 11/07/2016] <<https://www.unhcr.org/news/latest/2016/7/55df0e556/unhcr-viewpoint-refugee-migrant-right.html>>

USA for UNCHR (2019), *Iraq Refugee Crisis Explained*, [Cited 7/11/2019] <<https://www.unrefugees.org/news/iraq-refugee-crisis-explained/>>

Υπατη Αρμοστέία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες (2001), *Συμπληρωματικές μορφές προστασίας*, [προσπελάστηκε τον Απρίλιο 2001]

<<https://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/opendocpdf.pdf?reldoc=y&docid=4c2300252>>

Υπηρεσία Ασύλου, *Στατιστικά Στοιχεία-Infographic 2019*, διαθέσιμο στο

<<http://asylo.gov.gr/wp-content/uploads/2019/12/Infographic-Asylum-Data-October-2019.jpg>>

Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής, Υπηρεσία Ασύλου, *Το Ασυλο στην Ελλάδα*, σ. 1-9, διαθέσιμο στο

<http://asylo.gov.gr/wp-content/uploads/2016/11/final_QA_GR_06_2016fv1.pdf>

Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής (2018), *Εθνική Στρατηγική για την Ένταξη*, [προσπελάστηκε τον Ιούνιο 2018]

<<http://www.opengov.gr/immigration/wp-content/uploads/downloads/2019/01/ethniki-stratigiki.pdf>>

World Vision Staff (2019), *Iraq conflict: Facts, FAQs, and how to help*, [Cited 20/11/2019] <<https://www.worldvision.org/refugees-news-stories/iraq-conflict-facts>>

World Vision Staff (2020), *Syrian refugee crisis: Facts, FAQs, and how to help*, [Cited 10/03/2020] <<https://www.worldvision.org/refugees-news-stories/syrian-refugee-crisis-facts>>